

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Interakce dítě a pes aneb chlupatá pomoc dětem

Vypracovala: Adéla Čechová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. března 2021

Adéla Čechová

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Miluši Vítečkové, Ph.D. za čas, který mi věnovala, za rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala Výcvikovému canisterapeutickému sdružení Hafík za vstřícný přístup. Nakonec děkuji své rodině za podporu a trpělivost při studiu a také svému psovi, bez kterého bych se k canisterapii nikdy nedostala.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se snaží ukázat canisterapii jako prospěšnou metodu sociální terapie za pomoci psa. V teoretické části se práce zaměřuje na děti se specifickými potřebami, charakteristiku daného postižení a zároveň vhodné interakce dítěte a psa. Jsou zde uvedeny činnosti přímo pro danou specifickou poruchu za přítomnosti a pomoci psa. Praktická část práce je zaměřena na rozhovory s canisterapeutickými pracovníky, během nichž byly zjišťovány informace o práci s dětmi se specifickými potřebami a psem, a na rozhovory s učitelkami mateřských škol ohledně vhodnosti a přínosu psa v mateřské škole. K doplnění výzkumného šetření byla použita anketa zjišťující informovanost veřejnosti o canisterapii. Závěr práce je tvořen aktivitami pro interakci dítěte se specifickými potřebami a psa.

Klíčová slova:

specifické potřeby, dítě, pes, canisterapie, interakce

ABSTARCT

The bachelor thesis aims to present canis therapy as a beneficial method of social therapy with the help of a dog. The theoretical part of the thesis focuses on children with specific needs, characteristics of their disabilities and on suitable interactions between the child and the dog. The listed activities are intended directly for the specific disability in the presence and assistance of the dog. The practical part of the work is focused on interviews with canis therapy workers, on information about working with children with specific needs and the dog, and on interviews with kindergarten teachers about the suitability and benefits of the dog in kindergarten. To supplement the research, a survey was used to find out the awareness of canis therapy among the general public. The conclusion of the work lists activities for the interaction of the child with specific needs and the dog.

Keywords:

specific needs, child, dog, canis therapy, interactions

OBSAH

ÚVOD	8
1 AKTUÁLNÍ POZNATKY O ZOOTERAPII	9
2 CANISTERAPIE	10
2.1 Podmínky a pravidla canisterapie	11
2.2 Cíle canisterapie	12
2.3 Formy canisterapie.....	13
3 INTERAKCE DÍTĚTE SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI A PSA.....	14
3.1 Děti s poruchou autistického spektra	15
3.1.1 Charakteristika postižení	15
3.1.2 Vzájemná interakce	16
3.2 Děti se syndromem ADHD.....	18
3.2.1 Charakteristika postižení.....	18
3.2.2 Vzájemná interakce.....	19
3.3 Děti se sluchovým postižením.....	20
3.3.1 Charakteristika sluchového postižení	20
3.3.2 Vzájemná interakce.....	22
3.4 Děti s narušenou komunikační schopností	23
3.4.1 Charakteristika postižení.....	23
3.4.2 Vzájemná interakce.....	24
3.5 Děti s mentálním postižením	25
3.5.1 Charakteristika postižení.....	25
3.5.2 Vzájemná interakce.....	27
4 PŮSOBENÍ PSA NA DĚTSKOU DUŠI	29
5 CÍL PRÁCE	30
5.1 Metodika	30

6	VÝSLEDKY	31
6.1	Výsledky na základě rozhovorů s učitelkami mateřské školy	31
6.2	Výsledky na základě rozhovorů s canisterapeuty	33
6.2.1	Náměty na činnosti a aktivity prohlubující interakci mezi dítětem a psem	40
6.3	Výsledky na základě ankety	43
7	DISKUZE A ZÁVĚREČNÉ SHRNU TÍ	47
7.1	Diskuze a závěrečné shrnutí na základě rozhovorů s učitelkami mateřských škol	47
7.2	Diskuze a závěrečné shrnutí na základě rozhovorů s canisterapeuty	47
7.2.1	Vybrané a realizované činnosti	48
7.3	Diskuze a závěrečné shrnutí na základě ankety	54
	ZÁVĚR	55
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
	SEZNAM PŘÍLOH	58

ÚVOD

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala už na začátku studia, kdy jsem se s canisterapií setkala v jedné mateřské škole. Canisterapie mě zaujala, začala jsem se o ni více zajímat, přihlásila jsem se do organizace Hafík v Třeboni, složila canisterapeutické zkoušky a nyní se aktivně canisterapii věnuji. Na letním dětském canisterapeutickém táboře jsem se setkala s dětmi se specifickým postižením, které zde byly týden v těsné interakci se psy. Zde jsem měla možnost pozorovat, jak děti na psy reagují a zároveň se za jejich pomoci začleňují do intaktní společnosti.

Práce s dětmi se specifickým postižením je pro mě zajímavá a mám zájem se jí věnovat i v budoucnu. Zaujalo mě, že i pouhá přítomnost psa má na děti velký vliv a zážitek z kontaktu je dlouhodobý. Děti se poté těší nejen na psa, ale i na činnosti, které za jeho přítomnosti vykonávají.

Tato práce se zaměřuje na vybraná specifická postižení dětí, se kterými se nejčastěji setkávám. Jsou to: porucha autistického spektra, syndrom ADHD, sluchové postižení, narušená komunikační schopnost a mentální postižení. Charakterizace daného postižení pomůže s pochopením následných činností pro interakci dítěte a psa. Pes v podobě terapeuta pomáhá dětem překonat překážky s handicapem, ale je také pomocník v začlenění do společnosti.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 AKTUÁLNÍ POZNATKY O ZOOTERAPII

Zooterapie je zaměřena na spolupráci člověka a zvířete. Je to týmová práce, kde člověk využívá pozitivního vlivu zvířete, a tím působí na všechny složky osobnosti člověka. Pro zooterapii je vhodné jakékoliv zvíře, například pes nebo i hmyz. A právě podle zvířete, které se při zooterapii využívá, se dále rozděluje na různé druhy, kdy mezi nejčastější patří canisterapie – terapie za pomoci psa – a hipoterapie – terapie za pomoci koně. Zooterapie je využívána v sociálních službách, vzdělávání, ale také při zdravotních obtížích člověka. „Již spontánní přítomnost krotkého zvířete působí pozitivně. Cíleně můžeme pozitivně působit i na osoby bez nemoci či postižení, nepohody, smutku.“ (Tvrdá, 2020, s. 11)

Dochované začátky zooterapie lze datovat do 8. století, kdy v Belgii zvířata pomáhala u zdravotně postižených lidí. Tato terapie se začala rozšiřovat, jelikož zvířata měla na lidi pozitivní vliv. V Anglii byla zooterapie využita v 18. století pro lidi duševně nemocné. Dále psi pomáhali např. během druhé světové války s rehabilitací zraněným vojákům. Zooterapie se postupně rozšířila do ostatních států, do více zařízení, ale také do různých vědních oborů (Velemínský et al., 2007).

Podle Valenty et al. (2014) je zooterapie výjimečná díky motivačnímu prostředku, který zde tvoří živé zvíře. Dokáže tak působit na psychický i fyzický stav člověka. Při interakci člověka a zvířete dochází ke zdravotním změnám, jako jsou např. snížení krevního tlaku, upravení tepové frekvence nebo uvolnění spasmů. Pokud jde o psychosociální stránku, má zooterapie kladný vliv na emoce, city a pozitivní ladění člověka, ale také může u lidí rozvíjet rozumovou stránku, poznávací schopnosti a dovednosti.

2 CANISTERAPIE

Canisterapie je forma zooterapie, kde je motivačním prostředkem pes. Pes může být využíván v různých formách, například jako společník nebo jako motivační prvek k rozvoji výchovných a vzdělávacích aktivit (Velemínský et al., 2007).

„Přímý tělesný kontakt přispívá k pozitivní interakci spolu s dalšími smysly, jako je zrak, čich a sluch.“ (Odendaal, 2007, s. 128)

Canisterapie je také vhodná pro sblížení nových klientů v zařízení. Ti díky psovi a pozitivní atmosféře naváží rozhovor snadněji (Velemínský et al., 2007). Pes může být i efektivní pomocník při usmíření při vyhocené negativní situaci (Eisertová a Švestková, 2011).

Valenta et al. (2014) vidí canisterapii jako interakci člověka a psa, která kladně ovlivňuje psychickou a fyzickou stránku člověka. Pokud člověk trpí psychickými poruchami, samotou, depresí, má ve psovi jistého a spolehlivého partnera.

Canisterapie je však prospěšná nejen pro klienty s různým druhem postižení, ale i pro zdravou klientelu. Zdravým dětem zprostředkovávají canisterapii převážně mateřské školy a školní družiny (Tvrdá, 2020).

Pes je pro dítě přitažlivý, protože před ním může být přirozené a pes mu věnuje pozornost a přízeň. Neposuzuje ho, ani se na něj nezlobí, ale dokáže ho přijmout takové, jaké je (Karásková a Krausová, 2004).

2.1 Podmínky a pravidla canisterapie

Před zahájením každé canisterapie je důležité stanovení si základních podmínek a pravidel. Ta jsou zásadní pro účinnou, bezpečnou a smysluplnou spolupráci. Podmínky a pravidla se stanovují mezi organizací, která vysílá canisterapeutický tým, a mezi cílovým zařízením, které má o canisterapii zájem. Pro canisterapeutickou intervenci se stanovují nejen cíle a postupy vedoucí k jejich naplnění, ale i to, v jakých prostorách bude vzájemná interakce probíhat a jaké časové intervaly bude mít (Bicková et al., 2020).

Podmínky kladené na psa

Na canisterapeutického psa jsou kladené vysoké nároky, proto je velice důležitý jeho zdravotní i tělesný stav a psychická kondice. Jelikož je pes v blízkém kontaktu s klientem, je také důležitá pravidelná veterinární péče a péče o srst. Podmínkou, aby se pes stal terapeutickým psem, je složení canisterapeutických zkoušek, kterých se účastní celý canisterapeutický tým. Zároveň jsou stanovené podmínky na ochranu psa, kdy pes nesmí být přetěžován, nesmí být nucen do vzájemného kontaktu s klientem a nesmí mu být nijak ubližováno (Velemínský et al., 2007).

Podmínky kladené na cílové zařízení

Cílové zařízení zodpovídá za klienty, kteří se canisterapie účastní. Personál zařízení sdělí canisterapeutickému dobrovolníkovi důležité základní informace o klientech, jako jsou kontraindikace, poruchy chování, agrese nebo jaký mají vztah ke zvířatům. Dále by mělo být připravené klidné a nerušené prostředí, přizpůsobené potřebám klienta (Bicková et al., 2020).

Pravidla vzájemné komunikace

Pro komunikaci s klienty, kterými jsou v tomto případě děti s postižením, jsou důležitá pravidla, která canisterapeut musí dodržovat. Všechny děti s postižením jsou plnohodnotné osoby, které mají svůj způsob komunikace. Při komunikaci canisterapeut používá oční kontakt, komunikuje stručně a pomalu. Například u dětí s poruchami autistického spektra respektuje individuální potřeby dítěte a jeho osobní prostor nebo u dětí se sluchovým postižením zřetelně artikuluje (Pragerová a Sirotková, 2020).

2.2 Cíle canisterapie

Canisterapie má stanovené cíle, které vycházejí z individuálních potřeb dítěte a slučují se s jeho výchovně vzdělávacím plánem. Zároveň vycházejí z celkové diagnózy a zohledňují úroveň dovedností a schopností daného jedince. Reflektují i potřeby, zájmy a konkrétní situaci dítěte. Spolu s cílem jsou stanoveny postupy, metody a jednotlivé činnosti, které pomohou cíle naplnit (Velemínský et al., 2007).

Tvrdá (2020) hovoří o dělení cílů podle délky trvání. Krátkodobý cíl může trvat měsíc a plní se jednotlivými výstupy. Střednědobý cíl může canisterapeut plnit okolo půl roku a dlouhodobý cíl trvá i několik let. Cíle canisterapie se mohou během průběhu konání měnit. Důvodem by mohlo být předčasné splnění cílů nebo naopak nedosažitelný cíl pro daného klienta.

Cíle, které pes pomáhá naplnit a které se individuálně volí pro každé dítě, jsou:

- fyzický rozvoj a pohybová koordinace,
- psychická a emocionální složka,
- kognitivní složka,
- sociální a společenská složka,
- enviromentální složka.

Dále se stanovují individuální cíle pro děti se specifickými potřebami a pro děti s postižením (Velemínský et al., 2007).

2.3 Formy canisterapie

Návštěvní program – typ formy canisterapie, kdy tým dobrovolníků a pes navštěvují klienta, zájemce o canisterapii, v zařízení nebo i v rodině, a to v pravidelném čase. Po domluvě se canisterapie může odehrávat i v prostorech, které jsou nestranné pro oba zúčastněné. Jde o nejčastější formu canisterapie (Müller et al., 2014).

Individuální canisterapie – typ formy canisterapie, které se účastní pouze jeden klient. Setkání je velice osobní a celkově klientovi přizpůsobené. Cíle, metody a činnosti vycházejí z individuálních potřeb a zájmů klienta a jsou plněny intenzivněji. Interakce dítěte a psa je zde silnější z důvodu vynechání rušivých prvků ostatních účastníků (Velemínský et al., 2007).

Skupinová canisterapie – typ formy canisterapie, které se účastní více klientů a zároveň se jí může účastnit i více canisterapeutických týmů. Pokud se canisterapie účastní více psů, je důležité, aby se znali. Canisterapeut, který skupinu vede, dohlíží, aby všichni klienti byli zapojeni do aktivní spolupráce a interakce se psy. Skupinová canisterapie je výhodná, protože se jí najednou účastní více klientů. Nedostatek je ale v omezené individuální práci s klientem (Velemínský et al., 2007).

Jednorázová canisterapie – typ formy canisterapie, která je určena pro veřejnost. Je to ukázka práce canisterapeutických týmů, kde se daná organizace prezentuje. Jednorázová akce může být pro uzavřenou skupinu klientů nebo i pro veřejnost. Činnosti na jednorázové akci se odvíjejí od dané situace a podle složení účastníků (Müller et al., 2014).

Pobytový program – typ formy canisterapie, kdy jsou děti při pobytu v blízké interakci se psy. Nejčastější forma pobytového programu je canisterapeutický tábor. Ten většinou trvá sedm dní a pobyt je uskutečňován v přírodě. Canisterapeutické tábory vytvořil uznávaný pediatr Miloš Velemínský, který byl i děkanem Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Canisterapeutický tábor je určen pro zdravé děti a děti s postižením, které se zde za pomoci psů začleňují do společnosti (Bicková et al., 2020, s. 104).

3 INTERAKCE DÍTĚTE SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI A PSA

Při práci s dětmi s různým druhem postižením je podle Eisertové a Švestkové (2011) důležitá teoretická příprava včetně praktické znalosti, aby byl pochopen celkový přístup k těmto dětem. Jsou to individuální zvláštnosti, ze kterých je potřeba vycházet a na základě toho volit pro dítě i vhodnou motivaci pro činnosti a aktivizaci.

V praxi přibývají děti se specifickými vzdělávacími potřebami. Šauerová, Špačková a Nechlebová (2012) na to reagují tím, že kvalitní znalostí primárních a sekundárních příčin můžeme na děti s postižením vhodně působit, používat přiměřenou komunikaci nebo vybrat správnou metodu pro naplnění daného cíle.

Jankovský (2006) poukazuje na to, že jedinci s postižením mají stejnou potřebu začlenění se do společnosti a potřebu vzájemného vztahu s ostatními lidmi jako jedinci, kteří jsou zdraví. Pro úspěšnou integraci může jedincům s postižením pomoci rehabilitace. Ucelený systém rehabilitace, kde je péče o jedince interdisciplinárně zajišťována odborníky s různými specializacemi, poskytuje péči zdravotnickou společně se sociálně právní, pedagogicko psychologickou a pracovní. Canisterapie je podle Jankovského (2006) respektovanou terapeutickou formou.

Jak upozorňuje Müller (2014), základní speciálněpedagogické metody, mezi něž ucelená rehabilitace patří, obsahují terapeutický potenciál.

Metody jsou:

reedukace – zaměřuje se na zdokonalení postižené funkce;

kompence – zaměřuje se na funkce, které nejsou postiženy, a ty dále rozvíjí;

rehabilitace – zaměřuje se na začlenění jedince do společnosti.

3.1 Děti s poruchou autistického spektra

3.1.1 Charakteristika postižení

Autismus je pervazivní vývojové postižení, které zasahuje celou osobnost člověka. Nejvíce jsou zasaženy tři oblasti, tzv. triáda.

Oblast komunikace – schopnost komunikovat je pro jedince s autismem velice obtížná. Komunikace je pro ně nesrozumitelná a nechápu její smysl, proto většinou ani nemají zájem navazovat jakékoliv kontakty. Z toho plyne společenská izolovanost. Porucha řeči u lidí s autismem je prvotní deficit, který se projevuje opožděným a nerovnoměrným vývojem řeči (Slowík, 2010). Říčan a Krejčířová (1995) zmiňují, že děti s autismem prakticky nepoužívají gesta a ani svoje tělo jako komunikační prostředek. Pokud dítě řeč používá, objevuje se echolálie nebo špatně používaná zájmena.

Oblast představivosti – děti s autismem mají rády řád, daná pravidla, stejné uspořádání prostředí a opakující se činnosti. Dává jim to pocit bezpečí a jistoty v chaotickém okolním světě. Hra dětí s autismem je striktní, pravidelně se opakující a atypická (Říčan a Krejčířová, 1995).

Oblast sociální interakce – sociální interakce je pro osoby s autismem velice obtížná. Slovní i mimoslovní vyjadřování je pro ně málo srozumitelné a jejich obrannou reakcí může být sociální odstup. Při interakci s jedinci s autismem je důležité tyto individuální zvláštnosti respektovat (Fischer et al., 2014).

Důvody vzniku autismu jsou stále zkoumány, nepochybně se ale jedná o poškození nervové soustavy. Jde o sérii poškození, které má některé velice podobné a typické projevy, ale zároveň se projevy mohou od sebe i velice lišit (Slowík, 2010).

Nejznámější formou autismu je **dětský autismus**, kde se první autistické rysy obvykle odhalí do třetího roku života dítěte. Ten má buď pozvolný, nenápadný postup, kdy se u dítěte postupně ukazují první autistické znaky, jako například nerovnoměrný nebo opožděný vývoj řeči. Můžou se ale projevit i náhlou ztrátou získaných vědomostí a dovedností. U obou postupů je dítě zasaženo ve všech složkách tzv. triády (Fischer et al., 2014).

Další forma autismu je **atypický autismus**, který se projevuje až po třetím roce života dítěte. Příčiny jsou velice podobné, ale u atypického autismu nemusí být zasažena celá tzv. triáda (Slowík, 2010).

Aspergerův syndrom je forma autismu postihující častěji chlapce než dívky. Jde o formu, kde není oslaben vývoj řeči a nejsou poškozeny ani poznávací funkce. Rozumová složka je u těchto dětí spíše mimořádná. Příznaky, které Aspergerův syndrom provázejí, jsou umělá a účelová komunikace s okolím, v emoční oblasti je to citová nevyrovnanost a v oblasti sociální interakce mají tyto děti klasické autistické rysy (Fischer et al., 2014).

3.1.2 Vzájemná interakce

Autistickým dětem zprostředkovává canisterapie určitým způsobem styk s okolním světem. Psi jsou jim prostředníkem mezi lidmi a světem okolo. Udržují jejich duševní rovnováhu a snižují míru osamělosti. Psi jim dále pomáhají rozklíčovat dění kolem sebe a více porozumět svému okolí (Müller et al., 2014). Pro doporučení canisterapie autistickému dítěti musí být předpoklad, že upřednostňuje živé objekty před jinými a že je zvíře pro dítě stimulujícím a uklidňujícím faktorem. Autistické dítě i pes mají stejný sklon v myšlení, a to používat spíše obrazy než věty, což přispívá ke snadnější tvorbě podvědomé vazby dítěte k psovi. Rozumí mu mnohem lépe než okolnímu světu, který je plný sociálních komunikačních znamení. Pes je dítěti nejen bránou do okolního světa, ale i pomocníkem a partnerem k tomu, touto bránou projít, nebo ji alespoň otevřít a nahlédnout, co se za ní skrývá (Galajdová, 2011).

Pochopit chování zvířete a způsob, jakým řeší úkoly, je pro dítě s autismem snadné. Při kontaktu se zvířetem si dítě nápodobou osvojuje a trénuje sociální schopnosti. Rozvoj řeči je u dítěte podporován vedením rozhovoru o prováděné činnosti a jejím popisem (Tvrdá, 2020). V oblasti komunikace a sociální interakce dochází k rozvoji a zvyšuje se slovní zásoba u dítěte. Dítě navazuje komunikaci jak se psem, tak s psovodem, ale i s dalšími osobami, které se canisterapie mohou zúčastňovat. Proces navázání spojení a vůbec přijetí nových osob včetně psa vyžaduje u některých klientů dlouhý časový úsek (Velemínský et al., 2007).

Pes reaguje citlivě na jemné odchylky v hlase, na modulování hlasu. Proto, aby pes povel pochopil, není potřeba křiku, stačí použít jinou intonaci hlasu. Nacvičování komunikace dítěte a psa umožňuje dítěti tuto dovednost získat (Bicková et al., 2020). Cílem u autistických klientů může být i jen ochota se psa dotknout a pohladit si ho, protože mnozí klienti s autismem doteky nemají rádi a odmítají se dotknout čehokoliv nového. V ideálním případě je úspěch, pokud klienti mají z kontaktu dobrý zážitek (Velemínský et al., 2007). Dítěti s autismem je nutné vysvětlit, jakým způsobem má psa hladit, protože se tyto děti často chovají necitlivě ke všemu živému (Galajdová, 2011).

Aktivní canisterapie rozvíjí u dětí schopnost soustředění se a schopnost spolupráce s dalšími osobami – jak dospělými, tak dětmi. Nahromaděné napětí u dítěte dokáže odstranit pasivní canisterapie formou polohování (Pragerová a Sirotková, 2020).

Možným cílem u autistického klienta je i hodnotné trávení jeho volného času. U daného klienta navážeme v canisterapii vhodně na vzdělávací proces a je možné využít canisterapii pro nacvičování školních vědomostí. Můžeme počítat pamlsky, nacvičovat poznávání barev, trénovat paměť, třídít předměty apod. (Velemínský et al., 2007).

Podle Tvrde (2020) pes zajišťuje i více bezpečnosti na procházkách, protože dítě se jím nechává v klidu vést a snižuje se míra jeho reakcí na okolí, kdy může být naprosto fascinováno, anebo neklidné, vystrašené, frustrované. Dítě se zaměří na psa a jeho chování, kterému snadno rozumí. Toto potvrzuje i Galajdová (2011), kdy zvíře vidí jako jeden z omezeného množství podnětů, na které dokáže autista reagovat. Toto souznění dokáže bořit autistovi jeho vnitřní izolaci. Pragerová a Sirotková (2020) hovoří o tom, že pes může názorně předvést danou aktivitu, již chceme, aby si dítě osvojilo. Pes takto může například předvést, jak zastaví na přechodu, ulehne do postele, vyčistí se mu zuby apod.

Aktivní i pasivní canisterapie musí být pro autistické dítě vhodně sestavena podle individuality každého dítěte. „Pasivní canisterapie spočívá v polohování, kdy pes prohřívá dítěti svaly (pes má zhruba o stupeň vyšší tělesnou teplotu), a tím mu ulevuje od bolestí, zlepšuje uvolňování spasmů, zlepšuje se jemná motorika, během polohování se také prohlubuje vztah mezi dítětem a psem.“ (Pragerová a Sirotková, 2020, s. 20)

3.2 Děti se syndromem ADHD

3.2.1 Charakteristika postižení

ADHD, hyperkinetický syndrom nebo také vývojová porucha chování se častěji projevuje u chlapců než u dívek. Zpravidla se u dětí projevuje do sedmého roku věku (Valenta et al., 2014). Souvislosti ohledně důvodu vzniku ADHD se přiřítají centrální nervové soustavě, kdy může dojít k poškození mozku v prenatálním, perinatálním nebo postnatálním období. Postižení je charakterizováno poruchou v oblasti pozornosti, impulzivity a hyperaktivity (Janderková, 2011).

Pozornost – porucha pozornosti vychází z krátkých časových úseků, během kterých se tyto děti dokážou soustředit. Při delší době soustředění, opakované či jednotvárné činnosti tyto děti pozornost neudrží. Porucha pozornosti nemá žádné spojení s mentální úrovní dítěte (Fischer et al., 2014).

Impulzivita – děti s impulzivním chováním mají sklon k rychlému, náhlému jednání, které je ovlivněno jejich emoční stránkou. I pro samotné dítě je těžké se orientovat v těchto pocitech, chápat je a rozumět jim. U těchto dětí bývají také sklony k nízkému sebehodnocení (Fischer et al., 2014).

Hyperaktivita – hyperaktivita dítěte je někdy zaměňována za dětské zlobení nebo nevychovanost. Je to z důvodu hyperaktivních projevů, které dítě v souvislosti s touto poruchou má. Projevují se pohybovým neklidem, neúčelnými a nadbytečnými pohyby, které dítě neustále vytváří (Šauerová, Špačková a Nechlebová, 2012).

Děti s ADHD mají díky hyperaktivitě větší spotřebu energie než zdravé děti. Je to pro jejich organismus veliká zátěž, která se projevuje svalovým napětím a jako omezená pohybová výkonnost (Šauerová, Špačková a Nechlebová, 2012).

Při vzdělávání dětí s ADHD je důležité reagovat na projevy, které vykazují. Žádoucí je klidné podnětné prostředí, motivační prostředky, činnosti představované v bodech a krátkých časových intervalech. Také je vhodná častá obměna aktivit. „K snížení nežádoucích projevů přispívá i pravidelný režim dne.“ (Fischer et al., 2014, s. 229)

3.2.2 Vzájemná interakce

Pravidelné, dlouhodobé canisterapeutické návštěvy jsou základem pro úspěšný canisterapeutický proces. Pes je při práci s klientem s hyperkinetickým syndromem velkou motivační součástí (Velemínský et al., 2007). Dítě v kontaktu se psem může přijmout roli učitele a učit ho různým dovednostem. Tato činnost aktivizuje dítě, které jinak nejeví zájem, nebo naopak vede ke zklidnění hyperaktivního dítěte. Vždy jsou aktivity zaměřeny na individuální potřeby konkrétního dítěte. Dítě se také naučí vyslovovat nová slova při přivolání psa. Jemnou motoriku si zase procvičí česáním psa, házením míčku a odměňováním psa pamlsky nebo přetahováním se s ním. Vše přispívá ke zlepšení soběstačnosti dítěte (Pragerová a Sirotková, 2020).

Z pohledu Velemínského et al. (2007) přítomnost psa celkově klienta zklidní. Proces zahrnuje využití přímého kontaktu se psem, péči o psa, dále pak využití publikací o psech, časopisů se psími náměty či fotografií. Je možné zahrnout i rozhovory s klientem o krmení psa nebo o pravidelných návštěvách u veterináře. „Jako velmi pozitivní se z praxe osvědčila kombinace návštěvní formy canisterapie s pobytovou formou.“ (Velemínský et al., 2007, s. 155)

Činnosti v aktivní canisterapii se připravují každému dítěti na míru tak, aby podporovaly dítě v rozvoji samostatnosti a soběstačnosti. Možnostmi jsou různé hry, do kterých je zapojený pes, cvičení na soustředění nebo rehabilitační cvičení na rozvoj hrubé a jemné motoriky (Pragerová a Sirotková, 2020).

Šauerová, Špačková a Nechlebová (2012) hovoří o tom, že nedostatek serotoninu má za příčinu snížení převodu nervových vzruchů, což může způsobovat změny nálad, celkovou sklíčenost, poruchy spánku, dráždivost či agresivitu. Podle Velemínského et al. (2007) se právě agresivitu úspěšně dařilo snížit při nácviu zvladatelnosti psa. Hyperaktivní dítě, aby mohlo se psem vůbec začít pracovat, se musí velmi zkoncentrovat, soustředit a zklidnit. Účinné jsou také závody a soupeření mezi psem a dítětem. Výhrou je dítě motivováno, prohra zase vyžaduje jeho kontrolu nad svým chováním.

3.3 Děti se sluchovým postižením

3.3.1 Charakteristika sluchového postižení

Sluch je pro člověka velice důležitý smysl. Sluchem člověk přijímá přes 60 % informací a u zdravého jedince je sluch aktivní neustále. Pro člověka je sluch také bezpečnostním prvkem nebo řídicí jednotkou – například při přecházení silnice (Janderková, 2011).

Sluchové vady u dětí vznikají už v prenatálním období na základě genetických předpokladů. Mohou být také důsledkem prodělaného infekčního onemocnění u matky. V těchto případech se jedná o **vrozené sluchové vady**. Naproti tomu jsou **získané sluchové vady**, které u člověka vznikají v průběhu života. Příčinou může být úraz nebo infekční onemocnění (Slowík, 2007).

Sluchové postižení se dělí z různých hledisek, pro speciálně-pedagogické potřeby je základní dělení na prelingvální a postlingvální.

Prelingvální sluchové postižení – porucha sluchu nastala v období, než byl u dítěte dokončen primární vývoj řeči. Tím u těchto dětí dochází k výrazným potížím s porozuměním a pochopením mluveného jazyka.

Postlingvální sluchové postižení – porucha sluchu nastala až v období po dokončení primárního vývoje řeči (Valenta et al., 2014).

Sluchové postižení můžeme dále dělit podle místa postižení na typ převodní, percepční nebo smíšený. **Vada převodní** zasahuje zevní a střední ucho, je zde omezeno propojení v těchto sluchových orgánech, proto člověk málo slyší, ale rozumí. **Vada percepční** zasahuje do funkce ucha vnitřního včetně centrální nervové soustavy, omezena je kvalita zvuku, kdy člověk slyší, ale nerozumí (Slowík, 2007).

Říčan a Krejčířová (1995) dále dělí děti se sluchovým postižením podle stupně jeho intenzity na nedoslýchavé, neslyšící a ohluchlé.

Nedoslýchavé dítě může jako kompenzační pomůcku využít sluchadla pro zesílení zvuku. Včasné zahájení speciálně pedagogické péče vede k dobrému rozvinutí mluveného jazyka a dítě může být zařazeno do běžného způsobu vzdělávání.

Slowík (2007) uvádí rozdělení nedoslýchavých osob – lehce nedoslýchavé,

– středně nedoslýchavé,

– středně těžce nedoslýchavé,

– těžce nedoslýchavé.

Neslyšící dítě má prelingvální sluchové postižení. U těchto dětí nedošlo k rozvoji řeči a i při používání sluchadel je pro ně rozumění řeči velice obtížné. Jelikož chybí akustická zpětná vazba, je řeč neslyšících nepřirozená, zpomalená a celkově odlišná (Říčan a Krejčířová, 1995).

Ohluchlé dítě má rozvinutou řeč, která díky nastalé sluchové poruše může v průběhu času ochabovat. U těchto dětí lze použít jako kompenzační pomůcku kochleární implantát (Říčan a Krejčířová, 1995).

Pro kompenzaci sluchového postižení je nejznámější pomůckou sluchadlo. To dokáže zesílit zvuk, který přichází do ucha. Novější technickou kompenzační pomůckou je kochleární implantát převádějící zvuk na elektrické impulzy stimulující nervy v kochleě. Operační zákrok voperování kochleárního implantátu je náročný zdravotně i finančně. Jako další běžná kompenzační pomůcka může sluchově postiženým pomoci například budík s vibrací (Slowík, 2010).

Slowík (2007) uvádí způsoby komunikace osob se sluchovým postižením. Základním dorozumívacím a pro tyto lidi přirozeným komunikačním prostředkem je znakový jazyk (gesta, mimika a pohyby rukou). Dalším komunikačním prostředkem je znakovaná čeština, která je používána pro komunikaci slyšících a neslyšících lidí. Orální metoda je založena na odezírání a doplněna prstovou abecedou. Poslední uváděnou metodou je bilingvální přístup, který spojuje předešlé způsoby komunikace a při komunikaci jsou tyto způsoby využívány společně.

Komunikační překážky mají u sluchově postižených lidí vliv na psychiku, zvláště na sociabilitu (Valenta et al., 2014).

3.3.2 Vzájemná interakce

Průběh terapie se zaměřuje na konkrétní požadavky každého klienta (Janderková, 2011). U sluchově postižených se používá asistenční i canisterapeutický pes. Pes u klientů zvyšuje nezávislost, soběstačnost i sebedůvěru, dokáže je také upozornit na různé překážky nebo varovat před nebezpečím (Müller et al., 2014).

Zvládnutí hrubé a jemné motoriky je důležitý předpoklad k dalšímu rozvoji komunikace u dětí se sluchovým postižením. Pes je zde motivačním prvkem. Pokud dítě není aktivní, je hypotonické, nemá zájem o své okolí, plní pes dítěti roli prostředníka se světem (Velemínský et al., 2007).

V oboru canisterapie jsou zařazovány činnosti psychosociální podpory. Zážitky spojené s bezprostředním kontaktem se psem jsou pro dítě příjemné. Mazlení se psem, hlazení psa, přímý fyzický kontakt se psem dítě baví a přináší mu radost. Canisterapie zlepšuje dítěti sociální vztahy a postavení mezi vrstevníky, kdy dítě vede psa, zadává mu úkoly a pes s ním spolupracuje. Mohou také společně připravit např. divadelní scénku (Bicková et al., 2020).

Dítě je prostřednictvím psa ochotné velmi rychle spolupracovat se svým okolím. Pes se stává jeho kamarádem. Dítě, které je neklidné, hyperaktivní, se v přítomnosti psa zklidní, zpozorní, vstřebává jeho teplo a energii, přijme jeho přítomnost. Činnosti, které musí dítě při canisterapii zvládnout, jako česání, připnutí vodítka, krmení psa, přinesení misky s vodou či podávání pamlsků, jsou pro neobratné děti náročné. Musí si činnosti promyslet, naplánovat, ovládnout své pohyby včetně motoriku prstů na obou rukách (Velemínský et al., 2007).

Činnosti, které komplexně podporují rozvoj myšlení a řeči, zdůrazňuje Bicková et al. (2020). Mezi tyto činnosti patří poznávání barev pomocí vložení pamlsku do barevné misky a posláním psa pro vložený pamlsk. Další vhodnou aktivitou je získávání slovní zásoby pomocí komunikace se psem, popis denních činností a přiřazování obrázků k nim. Vhodná je také aktivita spojená s rozhovorem o věcech, které patří nebo nepatří ke psovi. Osvědčený je i nácvik hrubé a jemné motoriky při manipulaci s karabinami, přezkami, při podávání granulí, pamlsků, při česání. Abstraktní myšlení se rozvíjí při povídání si o psích pohádkách nebo při přípravě aktivit na další setkání.

3.4 Děti s narušenou komunikační schopností

3.4.1 Charakteristika postižení

Vývoj řeči začíná narozením dítěte. Prvním způsobem vyjadřování je křik, broukání a žvatlání. Kolem jednoho roku věku obvykle začíná dítě mluvit. Proces osvojování si řeči je velice individuální a souvisí se zráním centrální nervové soustavy a s celkovým vývojem řeči jedince (Slowík, 2010). Komunikační schopnost je celek skládající se z jazykových rovin.

Foneticko-fonologická rovina je zvuková stránka řeči zabývající se tvořením a vnímáním hlásek a jejich používáním ve slovech.

Lexikálně-sémantická rovina se zabývá aktivní i pasivní slovní zásobou dítěte a tím, jestli rozumí významu a smyslu slov při používání v mluvené i psané podobě.

Morfologicko-syntaktická rovina je o gramatické stránce, tvarosloví a skladbě vět.

Pragmatická rovina se zabývá sociální aplikací komunikace v životě (Valenta et al., 2014).

Vědní obor zabývající se narušenou komunikační schopností se nazývá logopedie. Ta se u dětí věnuje reedukaci, ale může být také prevencí u dětí s poruchou organickou nebo funkční (Janderková, 2011).

Centrální vady a poruchy:

Vývojová dysfázie – je narušen vývoj, vnímání a pochopení řeči včetně sluchové diference. Při včasné diagnóze jsou výsledky nápravy velice pozitivní (Slowík, 2007).

Afázie – porucha již rozvinuté komunikační schopnosti, která se v důsledku poškození mozku ztrácí (Valenta et al., 2014).

Breptavost – porucha plynulosti řeči. Tempo je u breptavosti velice rychlé, což má za příčinu nedbalou artikulaci a špatnou srozumitelnost (Slowík, 2007).

Koktavost – také porucha plynulosti řeči. Součástí výslovnosti jsou křeče, pauzy, opakování slov nebo jejich částí či přerušování slova pauzou (Valenta et al., 2014).

Neurotické vady a poruchy:

Mutismus – oněmění, které je důsledkem stresové situace či duševního traumatu. Pro nápravu je vhodná spolupráce s psychologem.

Elektivní mutismus – přechodná nemluvnost způsobená nevhodnými přístupy ve výchově. Dítě nemluví na konkrétní osoby, v jistých situacích nebo na určitých místech (Slowík, 2007).

Poruchy artikulace:

Dyslálie – jedná se o nejčastější vadu řeči. Dítě má špatnou výslovnost jednotlivých hlásek, které tvoří na jiném artikulačním místě. Při dyslálii může také dítě nahrazovat hlásku jinou hláskou. Nejčastější je chybná výslovnost hlásky „R“ a sykavek (Slowík, 2010).

Dysartrie – komplexní porucha výslovnosti, kdy je postižena motorika mluvidel. Dysartrie většinou provází dětskou mozkovou obrnu (Slowík, 2007).

Poruchy řeči způsobují řadu komplikací v sociální interakci a v rozvoji integrity člověka nebo při vzdělávání a v zaměstnání (Slowík, 2010). Mertin (2010) hovoří o zvyšujících se nárocích na čtenářské schopnosti a na častější diagnózu dyslexie. Velice důležitá je včasná intenzivní podpora, kterou se může tato situace začít zlepšovat.

3.4.2 Vzájemná interakce

V logopedii je canisterapeutický pes pro dítě inspirace. Je lepší se učit básničku nebo písničku o psovi, kterého vidím naživo, než kterého vidím na obrázku. Dítě si rozšiřuje slovní zásobu, trénuje komunikaci, ale také procvičuje neverbální komunikační schopnosti. Pes podporuje přirozenost při vyjadřování (Müller et al., 2014).

Pes nám umožní efektivně ovlivňovat u dítěte srozumitelnost a tempo řeči. Upozorňujeme ho, že mu jeho čtyřnohý kamarád nerozumí a že je potřeba dané instrukce zopakovat. To také souvisí s rytmem řeči, hlasitostí, kdy může dítě šeptat, nebo zakřičet. Canisterapeut může zpívat psovi známou melodii, dítě se přidá nebo ho povzbudíme k opakování popěvku (Velemínský et al., 2007).

Pes je pro dítě dobrým partnerem, který neopravuje, nenapomíná, ale zároveň potřebuje, aby dítě vyslovovalo povely zřetelně – nepřesnost nedomyslí. Podle své povahy pes reaguje – může čekat na povel tím, že nespustí oči z dětských úst a chce spolupracovat. Jiný pes pobíhá a pokud dítě správně vysloví jeho jméno, vše opustí a běží k němu. Dítě projevuje velkou snahu správně vyslovovat povely, protože dostane krásnou odměnu v podobě psí pozornosti a možnosti se se psem pomazlit (Galajdová, 2011).

Velký problém u řady dětí v logopedii začíná už u nesprávného dýchání. A právě proces dýchání je u psa výborně pozorovatelný, kdy dítě pohyby hrudníku vidí a může je studovat i pohmatem. Také vnímá jeho teplý dech. Po vzoru psa se učí dech ovládat. Může zadržovat dech, prodlužovat ho či zkracovat a celkově s dechem hospodařit. Naučí se, že má k dýchání používat nos i ústa. Snadněji pak dítě dokáže pochopit, že se hláska tvoří výdechovým proudem. Je to prevence proti špatným návykům, jako je přerušování výdechu uprostřed slova. Svůj dech si díky psovi může také prohlédnout, protože do srsti se dá i foukat, nejen ji rozčesávat (Velemínský et al., 2007).

3.5 Děti s mentálním postižením

3.5.1 Charakteristika postižení

Mentální postižení může být zapříčiněno poškozením mozku dítěte v prenatálním, perinatálním nebo postnatálním období až do ukončení druhého roku života (Slowík, 2010). Jedinci s mentálním postižením patří do jedné z nejpočetnějších skupin lidí s handicapem a počet těchto osob se neustále zvyšuje. Je to díky kvalitní péči o novorozené a předčasně narozené děti, které by se dříve nepodařilo zachránit (Janderková, 2011).

Podle Slowíka (2007) mentální retardace postihuje jedince v celé jeho osobnosti, ve složce fyzické, psychické i sociální. Ovlivňuje tedy kognitivní schopnosti, emoce, komunikaci, sociální interakci apod.

Jedinci s mentální retardací mají velice nízký stupeň inteligence. Podle úrovně inteligenčního kvocientu se mentální retardace rozlišuje na dané kategorie:

Lehká mentální retardace – jedinci s uvažováním dětí na úrovni maximálně 9–12 let. Mají určité problémy při čtení a psaní a také jim chybí abstraktní uvažování. Vývoj řeči je opožděný, ale sociální komunikaci si osvojit dovedou. Vzdělávání těchto dětí je realizováno v praktických a speciálních školách, kde dostanou potřebnou oporu a péči (Fischer et al., 2014).

Středně těžká mentální retardace – jedinci s uvažováním dětí 3–7 let. Učení těchto dětí probíhá mechanicky a na základě soustavného opakování. Vývoj řeči je pomalý a konečný výsledek značně omezený. U těchto jedinců je důležité osvojení si sebeobslužných činností a obyčejných návyků, i když je zde většinou dohled potřebný celý jejich život (Fischer et al., 2014).

Těžká mentální retardace – jedinci s uvažováním dětí 1–3 let. Tito jedinci se málokdy naučí mluvit a ke kognitivnímu postižení je zde většinou přidruženo další postižení. Jedná se tedy o kombinované postižení. Výuka těchto dětí je zaměřena na jednoduchou, primární komunikaci, základy sebeobsluhy a prostou sociální interakci (Říčan a Krejčířová, 1995).

Hluboká mentální retardace – jedinci s nevytvořenými základy řeči a s téměř nerozvinutými kognitivními schopnostmi. Komunikace se zde projevuje pouze libou či nelibou reakcí a zároveň je zde nutná celková a nepřetržitá péče o tyto osoby (Fischer et al., 2014).

Proces vnímání u jedinců s mentálním postižením v poznávacích procesech:

„**Myšlení** člověka s mentálním postižením je zatíženo přílišnou konkrétností, je neschopno vyšší abstrakce a generalizace, nepřesností a chybami v analýze a syntéze.“ (Valenta et al., 2014, s. 31) Dále dostatečně nerozlišuje fonémy a má nedostatky ve vyslovování.

Paměť je spíše mechanická, osvojování je pomalé a vyžaduje neustálé opakování. Informace rychle ztrácejí, v paměti mají nepřesnosti a znalosti nedokážou aplikovat do praxe.

Pozornost je nestálá, zaměřena pouze na jednu oblast. Její udržení je pro mentálně postižené náročné, krátkodobé a velice unavuje. Vždy po této aktivitě následuje uvolnění a relaxace.

Emoční stránka mentálně postižených je málo ovladatelná. „Citová otevřenost tak souvisí s malou řídicí funkcí rozumu, kterým lze prožitky tlumit či dokonce přehodnocovat.“ Emoční reakce jsou silné, ale s věkem jedince se utlumují (Valenta et al., 2014, s. 32).

3.5.2 Vzájemná interakce

V případě canisterapie u klientů s mentálním postižením je její velký přínos v prodlužování udržení pozornosti klienta. Canisterapeutický pes je pomocníkem při tréninku hrubé a jemné motoriky a také při rehabilitačním cvičení (Müller et al., 2014). Při práci s klienty s mentálním postižením je vysoce přínosné používat výukové materiály, které jsou svým tematickým zaměřením věnované psovi a všemu okolo něj. Snáze pak lze naplnit stanovené cíle canisterapie, protože průběh canisterapie je potom pro klienta poutavější a atraktivnější. Časté je zaměření pracovních listů na trénink paměti, rozvíjení motorických funkcí, zvyšování čtenářské a matematické gramotnosti atd. (Bicková et al., 2020). Pes v tomto případě plní funkci motivačního prvku a díky němu je možné jak spontánně, tak cíleně dosáhnout stanovených met. Klientům přináší pes radost, jejich prožitky jsou pozitivní a dané činnosti smysluplně dotváří (Velemínský et al., 2007).

Dítě vynakládá velkou snahu, aby pes jeho povelům porozuměl. Tím se zlepšují jeho komunikační schopnosti, rozšiřuje si slovní zásobu a zlepšuje vyjadřování. Komunikace se psem je pro dítě menší zátěž a stres než komunikace s člověkem (Karásková a Krausová, 2004).

Hra se psem rozvíjí u klientů motorickou činnost a podporuje širší fantazii. Pes klienty sblíží s okolím, stává se z něj jejich kamarád, věrný společník i důvěrník a cítí se být psem chráněn a jisti (Müller et al., 2014).

Pes má při práci s klientem s mentálním postižením široké využití v daném programu. Pes se může přímo zúčastnit aktivity (např. hra se psem a jeho výcvik, soutěž se psem),

motivuje k určité činnosti (např. všeobecně procházka se psem do okolí, rozpohybování u závodů nebo soutěží – motivace k pohybu; spoluúčast na krmení psa, doplňování pitné vody, péče o srst, respekt k biologickým potřebám psa – motivace k péči o živého tvora; česání psa, manipulování s pomůckami – motivace k praktickým dovednostem) nebo jen prostě dokáže připoutat pozornost dítěte (Velemínský et al., 2007). Praktické úkony jako česání, otírání očí, čištění uší či spolupráce při krmení posilují u dětí sebeobslužné dovednosti (Müller et al., 2014).

Akteři canisterapie v tomto případě vytvářejí velice zajímavý pár. Vztah, který si mezi sebou vytvoří, a komunikace, kterou mezi sebou mají, jsou pro okolí těžko srozumitelné. Pes i dítě přispějí do tohoto vztahu a vzniká specifická vazba (Karásková a Krausová, 2004). Mezi psem a dítětem dochází k interakci, projevenou lásku pes vrací a dítě se cítí být milováno. Pes udržuje celkově dítě aktivní, nabízí mu širokou škálu podnětů a dítě se psem nemá čas na nudu (Müller et al., 2014).

Výsledky canisterapie jsou různé a velice individuální (Velemínský et al., 2007). Rozhodně lze ovšem konstatovat, že canisterapeutický pes je pro klienty důležitým aktivizačním prostředkem a dokáže je pozitivně naladit. Pokud je spolupráce s klienty pravidelná, dochází k minimalizaci strachu při kontaktu se psem, zlepšují se jejich komunikační schopnosti, rozvíjí se motorické dovednosti (hrubá i jemná motorika), zlepšuje se paměť a dochází také k rozvoji společenských vztahů (Bicková et al., 2020).

4 PŮSOBENÍ PSA NA DĚTSKOU DUŠI

Mateřská láska je pro dítě základním vybavením do života. Z historie se dochovaly informace o vysoké úmrtnosti dětí, které vyrůstaly v ústavech nebo nalezincích. Tedy bez mateřské lásky a mimo domov. Tragická úmrtnost byla až do konce 19. století. V dnešní moderní době se můžeme setkat s duševním strádáním u dětí v dětských domovech nebo ústavech, ale také v rodinách, kde je pro rodiče dítě až za hodnotami kariéry a blahobytu. Dítě potřebuje být zahrnuto láskou opravdovou a tam, kde je láska a výchova bez citů a chladná, mohou být děti též postiženy duševním strádáním (Matějček, 2017). Mertin a Gillernová (2010) dodávají, že dítě potřebuje pomoc dospělého, aby zvládlo všechny nároky, které na něj klade dnešní společnost. Děti od rodičů žádají lásku, bezpodmínečné přijetí, ale také hranice pro pocit bezpečí a jistoty.

„Tak jako existuje pozitivní spojení mezi vazbou jistou a empatií ve vztazích mezilidských, dá se podobný model očekávat i u vztahů mezi lidmi a zvířaty.“ (Galajdová, 2011, s. 90). Je to právě jistá vazba a bezpodmínečná láska, která pomáhá ovlivnit dětskou duši. Pro dítě se pak zvíře může stát sociální podporou při nejistotě nebo při významné změně. Zvíře má pro dítě různé role, které v dané situaci může nabídnout – společník, kamarád, motivace k učení, ale i bezpečná základna při nějakém ohrožení (Galajdová, 2011).

Velemínský et al. (2007) poukazují na rozdíly v chování se ke psům mezi dětmi deprivovanými a dětmi emočně a citově uspokojenými. Děti vyrovnané v citové oblasti se ke psům chovají pozitivně a kladně. Deprivované děti se ke psům chovají autoritativně, formou pokynů a příkazů. Pes dítě, které dává tyto pokyny, přehlídí a nepřibližuje se k němu. Dítě na základě těchto psích podnětů dokáže své chování změnit, aby bylo pro psa jasné, přitažlivé a motivující a pes ho následoval.

„Pes, který je vysoce sociálním zvířetem, nejenže nahrazuje v pozitivních interakcích člověku člověka, ale efekt je skutečně vzájemný. To může vysvětlit úspěšnost interakcí mezi člověkem a psem.“ (Odendaal, 2007, s. 116)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍL PRÁCE

Cílem této práce je zjistit možnosti využití, prospěšnost canisterapie v prostředí mateřských škol – jak může canisterapie pomoci dětem se specifickým postižením a jaké činnosti jsou vhodné pro dané postižení v prostředí mateřské školy. Dále je cílem vybrané činnosti praktikovat na dětech s daným specifickým postižením a výsledky zreflektovat. Bohužel díky nastalé pandemii Covid-19 a vládním opatřením byly činnosti realizovány na dětech, které se mi podařilo oslovit. Na závěr práce byla využita anketa, jako doplňkové šetření, kde bylo cílem zmapovat situaci, jak je veřejnost informována o canisterapii.

Dílčí cíle, z nichž je možné formulovat výzkumné otázky:

- zjistit možnosti canisterapie v prostředí mateřských škol, předškolním vzdělávání;
- zmapovat a prověřit činnosti při interakci dítěte se specifickým postižením a psa v prostředí mateřské školy;
- zjistit povědomí o canisterapii u veřejnosti.

5.1 Metodika

Pro výzkum byla použita metoda kvalitativního šetření, kdy byly vedeny rozhovory s učitelkami mateřských škol a hloubkové rozhovory s canisterapeuty, kteří se canisterapii aktivně a dlouhodobě věnují. K doplnění šetření byla využita metoda ankety, jejíž výsledky jsou dále znázorněny grafy. Při rozhovorech i anketě je zachována anonymita respondentů. Rozhovorů se účastnily čtyři učitelky mateřských škol a tři canisterapeuti. Anketu vyplnilo 30 respondentů.

6 VÝSLEDKY

6.1 Výsledky na základě rozhovorů s učitelkami mateřské školy

S učitelkami mateřských škol jsem realizovala čtyři rozhovory přes telefon. Ani v tomto případě nebylo kvůli vládním opatřením souvisejícím s covid-19 možné osobní setkání. Rozhovory byly se souhlasem nahrávané a poté byly převedené do tištěné formy. Všechny oslovené učitelky mají s canisterapií v mateřské škole zkušenosti, které využily při rozhovoru.

Učitelka č. 1

Učitelka přikládá canisterapii v mateřské škole velký význam. Svě zkušenosti s canisterapií má z mateřské školy speciální pro děti s autismem. Uvádí, že se děti na příchod psa těšily, program je bavil a také se zklidnily. Dále uvedla: „Podle mě má canisterapie význam hlavně po stránce psychomotorické.“

Podle učitelky některé děti se psem pracovaly raději než s učitelkami. Při práci byly klidné a úspěšné. Dále komunikační partnerka uvedla konkrétní příklad: „Chlapeček s autismem se psa pouze dotýkal a psa kontaktoval, což bylo nad rámec jeho schopností, protože jinak s nikým jiným nebyl schopen kontakt sdílet.“ Další informace byly o vzájemném kladném kontaktu.

Děti se podle participantky na canisterapii pravidelně těšily, ukazovaly obrázek psa, při realizaci byly veselé a uvolněné. „Na konci terapie se bohužel stávalo, že jeden chlapec nesl odchod psa těžce. Jeho vztek někdy přecházel až do záchvatů.“

Učitelka č. 2

Komunikační partnerka přikládá canisterapii velký význam. Zkušenosti s ní má ze speciální mateřské školy, kde pes dětem pomáhá s jejich speciálními vzdělávacími potřebami. „Vidíme u mnoha dětí pokroky a uvolnění při plnění úkolů.“

Podle participantky dělají děti úkoly za asistence psa s větším nadšením a nad rámec svých dovedností. K tomu dodala: „Je to pro ně plnění úkolů netradiční a zároveň

zábavnou formou.“ Pro příklad uvedla zkušenost z praxe, kdy se některé děti na začátku setkání psa obávají. Poté se dostaví radost z překonání strachu a ze vzájemné spolupráce. Učitelka uvedla také změny u dětí v emoční, sociální a volní oblasti. U některých dětí upozornila i na strach z neznámého a počáteční obavy: „Postupně dochází k uvolňování emocí, odstranění bariér u některých dětí a na závěr radost z prožitých společných činností.“

Učitelka č. 3

Také třetí komunikační partnerka přikládá canisterapii v mateřské škole velký význam. Jako učitelka ve speciální mateřské škole přikládá význam učení se formou hry za pomoci psa a celkovému seznámení dětí se psem, stejně jako ukázkám vzájemného vhodného chování psa s canisterapeutem. Dále uvedla: „Mám ve třídě romské děti, které se často psů bojí a chovají se k nim nepatřičně.“

Komunikační partnerka také zdůraznila, jak pes děti kladně motivuje k činnostem a k aktivitě. K tomu přidala konkrétní příklad: „Přemisťování granulek za pomoci kleštiček. Při běžné činnosti by děti takové drobné předměty kleštičkami přendávat nechtěly, ale s pejskem je to moc baví.“

Ohledně vlivu canisterapie na děti uvedla participantka příběh chlapce z dětského domova, který se poprvé ve třídě setkal se psem. „Když pes přišel prvně, tak kluk zalezl do kouta, tam se klepal a plakal. Ke konci té samé hodiny už si sáhl na psův ocas a zadek, ale stále se bál hlavy a hlídal si psí tlamu.“ Dále učitelka popsala, jak se díky psovi děti dokážou zklidnit a uvolnit.

Učitelka č. 4

Participantka uvedla, že vnímá canisterapii jako přínos ve všech oblastech a v rozvoji dětí. Velký přínos canisterapie uvedla i v adaptačním období při zvykání si dětí na nové prostředí mateřské školy a na nové kamarády. „Také vidím přínos v prosociálním citění, děti jsou v kolektivu, pracují společně.“

Komunikační partnerka také uvedla lepší spolupráci dětí v kolektivu, aktivnější zapojování do činností, delší koncentraci a pozornost. Děti, které se nechtěly v běžných činnostech zapojit, podle ní v přítomnosti psa se zapojením do činností a kolektivu neměly problém. U dětí s ADHD upozornila na zklidnění a větší soustředění. Jako konkrétní příklad uvedla: „Děti, které ve školce nechtěly jíst, tak po canisterapii, kdy krmily psa pamlsky, jedly lépe.“

V chování učitelka zaznamenala změnu v podobě radosti a těšení se. „Pro děti je to narušení stereotypu a je to pro ně významné, někdy si po canisterapii na ni samy hrály.“ Dále popsala, jak si děti za pomoci plyšových hraček samy udělaly canisterapii.

6.2 Výsledky na základě rozhovorů s canisterapeuty

S canisterapeutky jsem realizovala tři rozhovory vedené přes telefon. Vzhledem k nastalé coronavirové situaci a vládním opatřením nebylo možno realizovat rozhovory osobně. Rozhovory byly se souhlasem nahrávané a poté byly přepsané do tištěné podoby. Canisterapeuti pro rozhovory byli vybráni podle jejich dlouholetých zkušeností. Všichni se aktivně podílejí na pravidelném docházení ke klientům i jednorázových akcích pořádaných pro veřejnost a jsou pravidelnými účastníky letního canisterapeutického tábora. Všichni respondenti se také aktivně věnují vzdělávání nových canisterapeutických dobrovolníků i na jiných vzdělávacích seminářích.

Komunikační partnerka č. 1

Participantka uvedla, že se canisterapii věnuje devět let. „Nejčastěji pracuji s dětma s kombinovaným postižením, s dětma, kde převažuje fyzický handicap.“ Klienti s tímto postižením ji provází i v zaměstnání. Pravidelně dochází do zařízení pro osoby s fyzickým a těžkým kombinovaným postižením, kde se díky psovi snáze plní dané cíle výuky. „Pedagog je rád, že jim pes zprostředkovává silnou motivaci a motivuje děti i k práci, ke které je těžké děti motivovat, protože je pro ně třeba náročná a je potřeba to tam vyvážit nějakým posílením.“

Co se týká nejoblíbenější činnosti, kterou canisterapeutka používá, uvedla, že se jedná o „Polohování a poté ještě činnosti na jemnou a hrubou motoriku – připínání obojku,

vodítka, příprava misky s vodou, nandání granulí do misky, třídění granulí, česání, házení míčku.“ Tyto činnosti jsou pro ni a děti, se kterými pracuje, prospěšné a má zde kontrolovatelnou zpětnou vazbu. Jsou to drobné úkony s velkým výsledkem. Dále zmínila hry jako je „házení míčku... bývá velká zábava, pak schovávání hraček a obsluhování pejska, kdy mu děti mohou přinést vodu, dát granule a nakrmit ho nebo mu vyndat piškoty z krabičky.“ Dále participantka uvedla, že děti mají rády veškeré aktivity se psem.

Dle komunikační partnerky je canisterapie silný motivační prvek, „který u jiných druhů terapií chybí nebo není tak významný a hodnotný, jako je zvíře.“ Dále uvádí, že canisterapie není vhodná pro všechny děti, např. při významnější alergii nebo při kontraindikacích není vhodná. U dětí se strachem ze psů by respondentka canisterapii využila pro odbourání fóbie.

Dále jsou uvedeny konkrétní činnosti, které by canisterapeutka na základě svých zkušeností doporučila pro práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami.

Porucha autistického spektra

Participantka u toho postižení dává přednost činnostem s využitím pomůcek s motivem psů, různému přiřazování a cvičení na kognitivní rozvoj. Dále uvádí: „Určitě práce na rozvoj komunikačních dovedností, pojmenovávání částí těla pejska, pojmenovávání věcí a potřeb patřících pejskovi a identifikování těchto věcí.“

Děti se syndromem ADHD

Zde canisterapeutka preferuje činnosti, u kterých se dítě dokáže zklidnit a rozvíjí se jeho kognitivní dovednosti. Aktivity jsou podle ní vždy vybírány individuálně podle dítěte, situace, prostředí apod. „Ale volila bych třeba třídění barev, kde je pes opět jako motivační prvek a dítě se na chvíli zastaví, udělá daný úkol a pak si jde zase hrát.“

Sluchové postižení

Komunikační partnerka uvedla, že u sluchového postižení se zaměřuje na rozvoj komunikačních dovedností za pomoci znaků českého znakového jazyka. Pro konkrétní příklad zvolila: „Pojmenovávání částí těla pejska a potom selektivní identifikace.“

Porucha komunikace

Canisterapeutické činnosti, které volí komunikační partnerka u klientů s poruchou komunikace a se sluchovým postižením, jsou velice podobné. Individuálně volí činnosti podle deficitu klienta, ale zejména aktivity na rozvoj komunikace a na celkový rozvoj slovní zásoby. Jako konkrétní činnost vybrala: „Podle úrovně by dítě pojmenovávalo části těla pejska, barvy pejska, řeklo, co potřebuje, co má rád.“

Mentální postižení

U tohoto postižení by canisterapeutka volila především činnosti na rozvoj kognitivních dovedností. „Třeba přiřazování, třídění předmětů, využití různých smyslů pro poznávání potřeb psa.“

Pokud jde o pomoc po stránce emocionální, participantka uvedla: „Já si myslím, že emocionální složka je u každého, je to takový přidaný prvek canisterapie.“ Pravidelně se svými klienty a psem realizuje polohování, kde uvádí zklidnění, uvolnění a zmírnění svalových spasmů. Dále neuvádí žádný konkrétní příklad, který by při canisterapii řešila pouze po emocionální stránce dítěte.

Komunikační partnerka č. 2

Participantka uvedla, že se canisterapii věnuje již od dětství a 19 let pomáhá jako dobrovolník se psem. Vyzkoušela si canisterapii u dětí s různým postižením, ale nedokázala určit, kterému postižení konkrétně se věnuje nejčastěji. „Pravidelné docházení na canisterapii jsem začínala u dětí s těžkým mentálním a kombinovaným postižením, následně jsem pracovala s dětmi se sluchovým postižením a s poruchou komunikace.“ Nyní uvádí pravidelné docházení na canisterapii do mateřské školy, kde individuálně pracuje s klientem s ADHD a s klientem po DMO. Přínos canisterapie pro děti je podle ní velice specifický, odvíjející se od nastavených cílů. Jako příklad uvedla tyto přínosy: „Hlavně pomoc v rozvoji jemné a hrubé motoriky, rozvoj rozumových schopností, paměti, pozornosti, rozvoj řeči a slovní zásoby.“

Nejoblíbenější činnosti, které participantka při canisterapii používá, se odvíjí od dětí, od cílové skupiny a od jednotlivců, kteří se canisterapie účastní. Každé dítě je individuální a vyhovuje mu jiná aktivita. Osobně canisterapeutka nemá vybranou nejoblíbenější

činnost, ale uvedla tyto aktivity: „Samozřejmě nevíce si děti užívají veškeré „kontaktní“ aktivity s pejsky – tedy různé hry s pejsky (překážky, masáž, tunely), česání pejsků, venčení pejsků.“ Jako opačný příklad uvedla konkrétního klienta s ADHD, jehož nejoblíbenější činnosti jsou všechny ty, které se věnují zvířecímu tématu. Pro kontrast a individualitu doplnila dalším příkladem: „Naopak děti ze sociálně znevýhodněného prostředí mají velice rády veškeré aktivity, kdy se mohou o pejska starat. Tedy milují venčení, česání pejsků a hry, do kterých jsou zapojeny pamlsky.“

Výhoda canisterapie je podle participantky právě díky prostředníkovi ve formě psa. „Mnohokrát nechtějí děti spolupracovat s rodinou/učitelem/asistentem/sociálním pracovníkem aj., ale pokud se do práce zapojí pes, tak jde většinou vše snadněji.“ Děti tak díky psovi nepracují pod tlakem. Samozřejmě k tomuto faktu canisterapeutka předpokládá zájem dítěte o spolupráci se psem. Canisterapie je podle ní vhodná tam, kde děti mají o psa zájem. To znamená i u odbourávání fobie ze psa.

Dále jsou uvedeny konkrétní činnosti, které by canisterapeutka na základě svých zkušeností doporučila pro práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami.

Porucha autistického spektra

Komunikační partnerka pro toto postižení volí aktivity, které podporují děti v jejich znalostech a dovednostech, samostatnosti a postupnému sociálnímu začleňování. Pro tyto děti je také důležitá podpora běžných denních činností. Dále uvedla: „Děti s poruchou autistického spektra mají většinou rády veškeré aktivity, kdy mohou pečovat o pejska, a aktivity, které mají svůj řád a daný postup.“

Děti se syndromem ADHD

Participantka jako vhodné aktivity pro děti s ADHD uvedla ty, které podporují soustředění, zklidnění a pozornost. Naproti tomu dodala: „V oblibě ovšem mají většinou samozřejmě veškeré aktivity, při kterých mohou běhat, soutěžit... (závody s pejsky, nošení „aportu“).“

Sluchové postižení

U těchto dětí využívá canisterapeutka aktivity na rozvoj slovní zásoby, kde pes tvoří motivační prvek. Dále uvedla, že tyto děti mají rády veškeré aktivity, které se psem mohou dělat. „Samozřejmě, jsou vždy velice šťastné, pokud se naučí dávat správně povely a pejsek je následně poslouchá.“

Porucha komunikace

Pro komunikační partnerku jsou si porucha komunikace a sluchové postižení v činnostech a cílech pro canisterapii velice podobné. Opět zdůraznila aktivity na rozvoj slovní zásoby, kdy je pes motivačním prvkem: „Pokud se nebudu snažit s pejskem komunikovat, tak mě nebude poslouchat.“

Mentální postižení

Canisterapeutka volila činnosti, které podporují rozvoj jemné a hrubé motoriky a aktivity pro rozvoj rozumových schopností, paměti, řeči a slovní zásoby. Pro tuto skupinu dětí nemá vybranou speciální aktivitu, ale uvádí, že preferují kontaktní aktivity se psy. „Berou pejška za svého velkého kamaráda, se kterým rádi tráví čas a většinou se zapojují do jakékoliv aktivity.“

Komunikační partnerka vidí canisterapii jako pomocnou dětem i po stránce emocionální. Uvedla děti ze sociálně znevýhodněných rodin a ze sociálně vyloučené lokality. Tyto děti podle ní často neví, jak se k psovi chovat nebo jak se o něj starat. Dále podle ní v tomto směru může canisterapie pomáhat dětem z dětských domovů: „Opět, spolupráce s pejskem může dítěti pomoci „objevovat“ běžný život; seznámit ho s nároky na péči o živého tvora; seznámit ho se zodpovědností.“ Stejně tak je podle ní canisterapie přínosná při práci s dětmi s fobií ze psů, kdy se canisterapeutický tým snaží děti začlenit do života bez obav ze setkání se psem.

Komunikační partnerka č. 3

Komunikační partnerka se nejprve canisterapii věnovala 8 let bez psa a nyní se již 5 let věnuje canisterapii aktivně i se psem. „Nejčastěji jsem pracovala s dětmi s mentálním postižením.“ Pravidelně navštěvuje speciální zařízení pro děti s tělesným a kombinovaným postižením. Přínos u těchto dětí vidí hlavně v pozitivním ladění dne, v relaxaci, uvolnění a zklidnění dětí. Uvádí, že někdy je zpětná vazba znatelná až po delší době. Zpětnou vazbu od učitelů vidí v podobě zpestření dne a aktivizaci dětí. „Není to jen o dětech, ale pes se kontaktuje i s učiteli, asistenty, a to klima ve třídě je prostě příjemné.“

Jelikož canisterapeutka převážně pracuje s dětmi s mentálním postižením, nejoblíbenější činnost vybírala také se zaměřením na tyto děti. Jako první uvedla skupinu dětí s těžkým mentálním postižením, kde pes vytváří především motivační prvek pro rozvoj smyslového vnímání. Nejoblíbenější činnost pro tyto děti je podle ní opakující se rituál.

U dětí se středně těžkým mentálním postižením měla participantka na všechny připravené aktivity kladnou reakci. Vybrala tuto činnost: „Přiřazování zvířat – dospělý samec nebo samice a k němu přiřadit štěně, aby poznaly, že jsou různé rasy psů a musím říct, že tahle skupina byla hodně nadšená.“ Jako nejoblíbenější aktivitu u dětí určila tuto: „Činnost, se kterou vždy zaujmu, jsou házecí kostky.“ Dále popsala pravidla hry pro házecí kostku s povely a pro házecí kostku s určováním částí těla psa.

Podle participantky není canisterapie vhodná pro všechny děti, pouze pro ty, které chtějí. Zdůraznila i zdravotní možnosti dítěte. Pokud tedy dítě chce a nemá zdravotní obtíže, volila by canisterapii z tohoto důvodu: „Protože pokud při canisterapii umíš se svým psem vhodně pracovat, tak je to pro to dítě silná motivace a něco nového, co ono třeba nezná a díky čemuž se dokáže posunout někam nebo už jenom probudit se k nějaké aktivitě.“ Dále pro úspěšnou canisterapii zdůraznila stanovení si, co kdo od této spolupráce očekává.

Dále jsou uvedeny konkrétní činnosti, které by canisterapeutka na základě svých zkušeností doporučila pro práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami.

Jelikož canisterapeutka prakticovala canisterapii pouze s dětmi s mentálním postižením, uvedla pouze teoretické znalosti, z kterých by vycházela při přípravě činností pro danou skupinu dětí: „Děti se syndromem hyperaktivity potřebují střídat činnosti, aby ta činnost byla krátká a dokončily ji. Aby tam zažily nějaký úspěch.“

Mentální postižení

U tohoto postižení participantka uvedla činnost na přiřazování kartičky s přeházenými písmeny k obrázku se správným nápisem. Př. obrázek granulí s nápisem *granule* a cedulka s nápisem *legranu*. „Děti buď samy pochopily, že jsou písmena přeházená, nebo v případě, že ne, tak které slovo obsahuje ta daná písmena.“

Po stránce emocionální komunikační partnerka sdělila, že u dětí při canisterapii dochází ke zklidnění, k vnitřnímu uvolnění a úbytku mimovolných pohybů. Uvedla konkrétní příklad s hyperaktivním dítětem: „Po půl roce docházení se mi stalo, že během canisterapie se chlapec krásně zklidnil, navázal oční kontakt a na Cipovi usnul.“

6.2.1 Náměty na činnosti a aktivity prohlubující interakci mezi dítětem a psem

Činnosti byly vybrány z použité literatury pro bakalářskou práci a z canisterapeutické praxe.

Seřad' fotky od narození psa, od štěněte až po dospělého jedince:

Zdroj: vlastní fotografie

Poznáš podle stínu, co pes dělá za činnost?

Zdroj: vlastní fotografie

Logopedická cvičení se psem – oromotorika

1. Vyplázní jazyk jako pes na obrázku – málo.   2. Vyplázní – o trochu víc.

3. Vyplázní jazyk jako pes na obrázku – co nejvíc to jde.

4. Vyceň zuby jako pes na obrázku.

5. Vyplázní jazyk jako pes na obrázku – nahoru.

Zdroj: vlastní fotografie

Předmatické představy – před, za, vedle, na, mezi

Děti pomocí psa trénují pojmy před, za, vedle, na a mezi.

Postup: Dítě si vybere obrázek. Určí, kde se nachází předmět – auto. Poté si předmět vezme a dá ho na stejné místo k canisterapeutickému psovi stejně, jako je uvedeno na obrázku a jak předem řeklo. Vizuální kontrola s obrázkem a s canisterapeutem.

Zdroj: vlastní fotografie

6.3 Výsledky na základě ankety

Pro doplnění šetření byla využita metoda ankety. Anketa byla použita pro širokou veřejnost s cílem zjistit, jak jsou informace o canisterapii v naší populaci rozšířené a jaký je názor respondentů ohledně vlivu psa na dítě. Anketa byla sdílena pomocí sociálních sítí na internetu a vyplnilo ji 30 respondentů. Ti anketu vyplnili anonymně, ale podle rozeslaných žádostí se jednalo o lidi v mladém věku (30–45 let) a rodiče s dětmi.

Graf č. 1 znázorňuje rozdělení respondentů podle toho, kdo se s canisterapií setkal a kdo ne. Veřejnost odpovídala na otázku: „Setkali jste se někdy s canisterapií?“ Respondenty lze rozdělit přibližně na polovinu těch, kteří se s ní setkali a kteří nikoliv. S canisterapií se nikdy nesešlo 17 respondentů a 13 respondentů se někdy setkali.

Graf č. 1: Povědomí o canisterapii

Zdroj: vlastní výzkum

Jak ukazuje graf č. 2, i respondenti, kteří se s canisterapií a s přímou činností psa s dítětem nikdy nesetkali, uvedli na otázku: „Je, podle vás, učení se psem zábavnější?“ kladné odpovědi. Celkem 25 respondentů uvedlo v odpovědi – „ano“ a pět respondentů uvedlo – „spíše ano“. Záporné odpovědi vyšly s nulovým výsledkem.

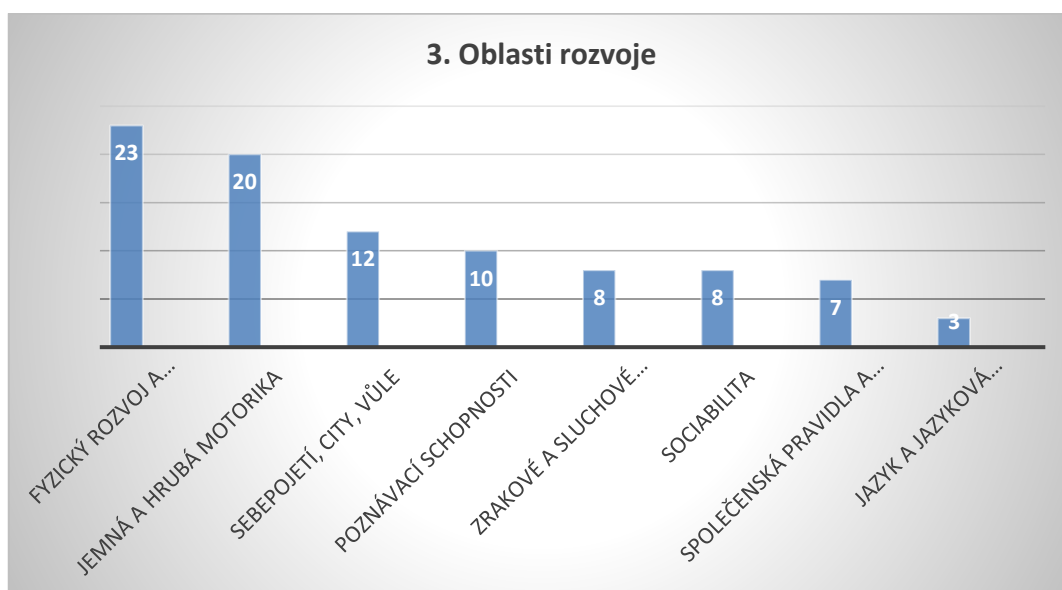
Graf č. 2: Učení za pomoci psa

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 3 znázorňuje informace, jak veřejnost nahlíží na rozvíjení dětí v určité oblasti za pomoci canisterapie. „V čem, podle vás, může canisterapie dítě rozvíjet?“ Respondenti mohli uvést více odpovědí. Nejčastěji se odpovídající shodli, že pes dětem pomáhá ve fyzickém rozvoji a pohybové koordinaci. Uvedlo to 23 respondentů. Celkem 20 respondentů uvedlo, že canisterapie rozvíjí dítě v jemné a hrubé motorice. Dále bylo uvedeno sebepojetí od 12 respondentů a poznávací schopnosti od 10 respondentů. Zrakové a sluchové vnímání, sociabilita a společenská pravidla a návyky byly uvedeny téměř na stejné úrovni. Pouze tři respondenti uvedli možnost „jazyk a jazyková komunikace“.

Graf č. 3: Oblasti rozvoje

Zdroj: vlastní výzkum

Další otázka v dotazníku zněla takto:

Co je, podle vás, canisterapie?

Respondenti neměli na výběr z možností, ale odpovídali volnou formou. Podle kódování se 19 respondentů shodlo, že canisterapie je forma terapie se psem, devět respondentů uvedlo, že se jedná o interakci dítěte a psa a dva respondenti canisterapii neznali a nedokázali popsat. V bližším zkoumání informací respondenti uváděli canisterapii jako psychoterapii, která je spojená s mazlením, zábavou a radostí.

Graf č. 4 ukazuje výsledky ohledně pozitivního vlivu psa na dítě. Celých 28 respondentů na otázku: „Myslíte si, že má pes na dítě pozitivní vliv?“ uvedlo – „ano“ a jedna odpověď byla – „spíše ano“. Pouze jeden respondent zadal – „nevím“.

Graf č. 4: Pozitivní vliv psa na dítě

Zdroj: vlastní výzkum

Výsledky vyobrazené v grafu č. 5 jsou navazující na graf č. 4. „Mohou se, podle vás, pomocí psa vytvářet v dítěti kladné emoce?“ Celkem 26 respondentů se shodlo v odpovědi – „ano“, tři osoby uvedly odpověď – „nevím“. Pouze jeden respondent zadal zápornou odpověď.

Graf č. 5: Kladné emoce u dětí

Zdroj: vlastní výzkum

7 DISKUZE A ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ

7.1 Diskuze a závěrečné shrnutí na základě rozhovorů s učitelkami mateřských škol

Na základě rozhovorů s učitelkami mateřských škol bylo zjištěno, že učitelky canisterapii přikládají významný podíl při vzdělávání a rozvoji dětí. Podle Bickové et al. (2020) má interakce se zvířetem pozitivní vliv na fyzickou, psychosociální, ale i na vnitřní, duševní stránku dítěte. S tímto tvrzením učitelky mateřských škol podle uskutečněných rozhovorů také souhlasí. Uvádí, že možnosti canisterapie v mateřských školách jsou v pozitivním ovlivnění dětí, v kognitivním vzdělávání, kdy se děti vydrží déle soustředit a vykonávat činnosti, které pro ně nejsou oblíbené. Canisterapie má dále podle dotázaných učitelek vliv na všechny složky dítěte, včetně sociální a prosociální složky dětí. Po canisterapii je možné u dětí pozorovat fyzické zlepšení, kdy jsou děti se psem v pohybu, psychosociální, když se díky psovi zapojí do kolektivní činnosti, i zlepšení duševní stránky dítěte, kdy se dítě v přítomnosti psa uvolní, zklidní, má pocit bezpečí a je v příjemné atmosféře. Rozhovory s učitelkami mateřských škol byly zároveň zpětná pozitivní vazba pro všechny canisterapeuty, kteří do mateřských škol docházejí a s dětmi pracují.

7.2 Diskuze a závěrečné shrnutí na základě rozhovorů s canisterapeuty

Z rozhovorů s canisterapeuty vyplynulo, že se ve všech odpovědích shodují s odbornou literaturou. Díky své dlouholeté praxi a zkušenostem mohou dětem prostřednictvím canisterapie nabídnout vhodnou vzdělávací nabídku v podobě her a činností se psem.

Müller et al. (2014, s. 449) píše o vhodnosti zvířat při interakci s dítětem. Zvíře je spolehlivé pro edukační rozvoj, ale také je tolerantní a dokáže dítě pozitivně ovlivnit: „Zvíře člověka respektuje a dává mu pocit důležitosti a jedinečnosti.“

Dále všichni canisterapeuti shodně uvedli, že pes je důležitý motivační prvek a dítě nejen motivuje k činnostem, ale také pomáhá po jeho psychické a emoční stránce. Při vhodném vedení pomůže canisterapie dětem zbavit se fobie ze psů, která negativně

ovlivňuje život daného jedince. „Kdykoli se někdo rozhodne zbavit strachu, svět se stává krásnějším a vlídnějším.“ (Solisti-Mattelonová, 2003, s. 63)

7.2.1 Vybrané a realizované činnosti

Na základě rozhovorů vedených s canisterapeuty a jejich zkušeností jsou zde vybrány a uvedeny činnosti vhodné pro dané specifické postižení. Vybrané činnosti byly realizovány. Kvůli coronavirové situaci a vládním opatřením bohužel nebyly realizovány na dětech s odpovídajícím postižením, pro které byly vybrány, ale na dětech, které byly v této době přístupné. Berenika je šestileté dítě, bez zdravotního postižení. Lenka je šestileté dítě s dyslálií. Cyril je šestileté dítě s vývojovou nevyzrálostí a s dyslálií.

Při canisterapii je veškeré vzdělávání prováděno formou hry. Podle Müllera et al. (2014) lze pomocí hry se psem trénovat a rozvíjet paměť, myšlení, fyzickou zdatnost a motoriku, samoobslužné činnosti i časoprostorovou orientaci. Klient se při aktivitách se psem dokáže uvolnit a při odreagování může dojít k odbourání stresu.

Aktivita pro děti s poruchou autistického spektra

Komunikační partnerky se shodly na činnostech, které podporují samostatnost, zahrnují péči o psa a využívají pomůcky, které patří psovi.

Nasazení a zapnutí canisterapeutického postroje.

Zdroj: vlastní fotografie

Popis aktivity: Dítě musí psovi správně nasadit postroj a zapnout přezku, aby nespadnul. Touto aktivitou může například začínat každá hodina.

Reflexe: Lenka chtěla psovi postroj nasadit velice jemně a snažila se, aby mu neublížila. Po chvíli se jí to podařilo. Činnost pro ni byla zajímavá a bavila ji. Při zapínání přezky měla Lenka trochu potíže, ale nakonec se jí to se slovní dopomocí povedlo. Ze zvládnuté práce měla radost a psa pochválila, že počkal, než ji dokončila.

Aktivita pro děti se syndromem ADHD

Canisterapeutky se shodly, že pro tyto děti je vhodná aktivita, která je zklidní, dítě se dokáže soustředit a udrží pozornost. Vhodná je aktivita na rozvoj kognitivních dovedností, kterou dítě dokáže dokončit a zažije úspěch.

Kolíčkovaná

Zdroj: vlastní fotografie

Popis činnosti: Dítě si vytáhne ze sáčku jeden kolík, který připne psovi na postroj. Poté si od canisterapeuta vezme pamlsk a položí ho do misky stejné barvy s kolíkem. Pak rozepne karabinu a vodítko a pustí psa. Pes si vezme pamlsk, dítě s canisterapeutem ho přivolají zpět a dítě opět psa připne na vodítko.

Reflexe: Činnost byla pro Cyrila atraktivní a zábavná. Byla náročná v zapamatování si celého postupu. Cyril si procvičil jemnou motoriku v připínání kolíku na postroj a v rozepínání přezky, což pro něho nebylo snadné. Odměna v této činnosti je, když pes najde pamlsk a sní ho. V této fázi bylo na Cyrilovi vidět veliké nadšení ze společného úspěchu.

Aktivita pro děti se sluchovým postižením

Participantky se shodly na důležitosti rozvoje komunikace a slovní zásoby, například v pojmenovávání částí těla u psa.

Házecí kostky

Zdroj: vlastní fotografie

Popis aktivity: Dítě hodí kostkou, na které jsou části těla psa. Řekne, jaká část těla mu na kostce padla, a danou část ukáže na psovi například pohlazením.

Reflexe: Bereniku činnost bavila, pojmenovat části těla psa pro ni nebyl problém. Odměnou za správné pojmenování pro ni bylo pohlazení psa. S kostkou si poté Berenika házela i po dokončení činnosti a bez přítomnosti psa.

Aktivita pro děti s poruchou komunikace

Canisterapeutky se shodly na vhodnosti aktivit k rozvoji komunikace a slovní zásoby, kdy pes tvoří motivační prvek.

Povely

Zdroj: vlastní fotografie

Popis aktivity: Dítě musí na psa srozumitelně promluvit, aby mu pes rozuměl. Pokud dítěti není rozumět, pes na povel nereaguje. Povely dává dítě za asistence canisterapeuta, který psa naviguje.

Reflexe: Berenika musela dát psovi povel dvakrát. Při prvním pokusu byla velice rychlá a nebylo jí rozumět. Podruhé už pokyn dávala pomalu a v klidu a pes se na povel posadil. Berenika psa odměnila a bylo vidět, jak ji úspěch potěšil.

Cyrila pes poslechnul až na třetí pokus. Neúspěch byl v roztěkanosti a rychlosti, kterou Cyril dal do výslovnosti a svých pohybů. Po druhém pokuse se Cyril zklidnil a zřetelně vyslovil povel. Z úspěchu měl také viditelnou radost a psa odměnil.

Aktivita pro děti s mentálním postižením

Komunikační partnerky se shodly na aktivitě, která podporuje rozvoj rozumových schopností, paměti, jemné motoriky, řeči a slovní zásoby. Dále se shodly na kontaktních činnostech se psem.

Hledání blech

Zdroj: vlastní fotografie

Popis aktivity: Děti mají za úkol si zkusit, jak se majitelé psů starají o jejich srst. Zkusit si prsty odhrnout chlupy a dostat se psovi až na kůži.

Reflexe: Berenika a Lenka se psovi s nadšením daly do hledání „blech“. Nebály se na srst sahat a užívaly si hraní si v chlupech. Cyrilovi se do srsti moc sahat nechtělo, hladil psa pouze po povrchu a občas přehodil chlupy na jinou stranu. Děti si zde procvičily jemnou motoriku a hmat. K této činnosti lze využít pracovní list na druhém obrázku. Děti podle čísla vlevo nahoře dají psovi do kožichu stejný počet blech.

7.3 Diskuze a závěrečné shrnutí na základě ankety

Cílem ankety bylo zjistit povědomí o canisterapii u veřejnosti. Podle zjištěných výsledků nejsou informace o canisterapie mezi lidmi moc rozšířené.

Účastníci ankety se s odbornou literaturou neshodli, když canisterapii označili výhradně za mazlení a zábavu s minimálním působením na vzdělávání a rozvoj dětí. Müller et al. (2014) uvádí, že pro vzdělávání je pes výrazný motivační prostředek. Při výuce u žáků snižuje napětí, odbourává stres a děti mají větší sebevědomí. To vše u nich zvyšuje chuť k učení a rozvoji vědomostí i dovedností. Podle šetření se respondenti s odbornou literaturou shodli na fyzickém rozvoji a pohybové koordinaci za asistence psa. Dále vyšly shodné výsledky ankety a odborné literatury v pozitivním působení psa na dítě a ve vytváření kladných emocí.

Velemínský et al. (2007) doporučuje psa jako vhodného společníka pro emoční vztah, kde dítě zažije přátelství a bezpodmínečné přijetí.

„Je krásné, že jsme každý z nás trošku jiný. Proto hledejme nikoliv to, v čem se lišíme, ale to, co nám je společné, a buďme přitom v pohodě. Rozdíl není problém. Problémem je náš přístup k němu.“ (Herman, 2008, s. 197)

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zaměřuje na interakci dítěte a psa, konkrétně na děti s poruchou autistického spektra, na děti se syndromem ADHD, děti se sluchovou poruchou, děti s poruchou komunikace a na děti s mentálním postižením. Cílem této práce bylo vyhodnotit vhodné činnosti pro danou skupinu dětí, ty následně praktikovat a zreflektovat. Dalším cílem bylo zjistit, jestli je canisterapie prospěšná v mateřských školách a jaké povědomí o canisterapii má veřejnost.

Teoretická část práce je zaměřena na základní informace o canisterapii. Dále se věnuje interakci dětí se specifickými potřebami a psa. V podkapitolách práce obsahuje vždy jedno postižení a jeho krátkou charakteristiku. Charakteristika postižení je zde uvedena pro následnou volbu vhodné interakce dítěte a psa. Závěr teoretické práce se věnuje vlivu psa na emoční stránku dítěte.

Praktická část je zaměřena na rozhovory s učitelkami mateřských škol, canisterapeuty a na doplňkovou anketu pro veřejnost. Canisterapeuti při rozhovorech uváděli činnosti pro specifická postižení zahrnutá v této práci. Pro každé postižení byla podle rozhovoru vybrána a realizována jedna činnost. Vždy byla doplněna fotodokumentací, popisem činnosti a reflexí. Děti, které činnosti realizovaly, neměly dané postižení, pro které byla činnost připravena. Důvodem je současná coronavirová situace a vládní opatření o omezení pohybu lidí.

Shrnutí rozhovorů s učitelkami mateřských škol přineslo závěr, že je canisterapie v mateřských školách prospěšná. Oslovené učitelky jsou rády, že jejich zařízení můžou tito psi navštěvovat.

Z rozhovorů s canisterapeuty vyšel závěr, že canisterapie je velice prospěšná nejen u dětí s postižením. Pes dítě motivuje k činnostem, ale také pomáhá po jejich psychické a emoční stránce.

Výsledky ankety ukázaly, že se větší část veřejnosti s canisterapií ještě nesešla, ale jelikož jde o ne zcela rozšířenou formu terapie, lidé se s ní seznamují pomaleji. I díky této anketě několik lidí zjistilo, že canisterapie existuje a že je zaměřena na interakci dítěte a psa.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BICKOVÁ, Jaroslava, et al., 2020. *Zooterapie v kostce: minimum pro terapeutické a edukativní aktivity za pomoci zvířete*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1585-1.

EISERTOVÁ, Jaroslava a Renata ŠVESTKOVÁ, 2011. *Pohybové a volnočasové aktivity se zaměřením na problematiku canisterapie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 987-80-7394-294-6.

FISCHER, Slavomil, et al., 2014. *Speciální pedagogika*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-792-7.

GALAJDOVÁ, Lenka a Zdenka GALAJDOVÁ, 2011. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-879-1.

HERMAN, Marek, 2008. *Najděte si svého martana*. Vyd. 2. Olomouc: Hanex. ISBN 987-80-7409-023-3.

ODENDAAL, Johannes, 2007. *Zvířata a naše mentální zdraví – proč, co a jak*. Překl. L. Pinc. Praha: Brázda. ISBN 978-80-209-0356-3.

JANDERKOVÁ, Dita, 2011. *Speciální pedagogika*. Brno: Mendelova univerzita. ISBN 978-80-7375-501-0.

JANKOVSKÝ, Jiří, 2006. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným postižením a kombinovaným postižením*. Vyd. 2. Praha: Triton. ISBN 80-7254-730-5.

KARÁSKOVÁ, Vlasta a Alena KRAUSOVÁ, 2004. *Pes a dítě s mentálním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0953-4.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2017. *Rodiče a děti*. 3. uprav. vyd. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-797-7.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, et al., 2010. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-627-8.

MÜLLER, Oldřich, et al., 2014. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4172-7.

PRAGEROVÁ, Klára a Jana SIROTKOVÁ, 2020. *Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením*. Praha: Pasparta Publishing. ISBN 978-80-88290-54-4.

ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ, et al., 1995. *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-168-2.

SLOWÍK, Josef, 2007. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1733-3.

SLOWÍK, Josef, 2010. *Komunikace s lidmi s postižením*. Praha: Protál. ISBN 978-80-7367-691-9.

SOLISTI-MATTELONOVÁ, Kate, 2003. *Hovory se psem*. Překl. I. Nuhlíčková. Praha: Práh. ISBN 80-7252-080-6.

ŠAUEROVÁ, Markéta, Klára Špačková a Eva Nechlebová, 2012. *Speciální pedagogika v praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4369-1.

TVRDÁ, Andrea, 2020. *Canisterapie*. Praha: PLOT. ISBN 978-80-7428-366-6.

VALENTA, Milan, et al., 2014. *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0602-6.

VELEMÍNSKÝ, Miloš, et al., 2007. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. ISBN 978-80-7322-109-6.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Interview – otázky pro učitelky mateřských škol

Příloha č. 2: Interview – otázky pro canisterapeuty

Příloha č. 3: Interview – otázky do ankety pro veřejnost

Příloha č. 4: Rozhovor s učitelkou mateřské školy

Příloha č. 5: Rozhovor s canisterapeutkou

Interview – otázky pro učitelky mateřských škol

1. *Jaký význam přikládáte jako učitelka MŠ canisterapii.*
2. *Dělají děti při asistenci psa úkoly s větším nadšením a nad rámec svých dosavadních možností? Můžu poprosit o nějaký příklad?*
3. *Pozorovala jste nějaké změny v chování dětí před, při nebo po canisterapii?*

Interview – otázky pro canisterapeuty

1. *Jak dlouho se už canisterapii věnujete a s jakými dětmi jako dobrovolník nejčastěji pracujete?*
2. *Jaká speciální zařízení navštěvujete a v čem spatřujete vy nebo druhá strana přínos?*
3. *Řekněte mi, prosím, nějaké vaše nejoblíbenější činnosti, které při canisterapii používáte.*
4. *A jaké jsou nejoblíbenější hry a činnosti u dětí?*
5. *Canisterapii se věnujete už hodně let, řekněte mi, proč volit pro terapii právě canisterapii a jestli je vhodná pro všechny děti.*
6. *Můžete mi, prosím, uvést nějakou činnost, která je podle vás vhodná pro děti s těmito specifickými poruchami?*
7. *Máte také klienty, kterým pes pomáhá po stránce emocionální?*

Interview – otázky do ankety pro veřejnost

1. *Setkali jste se někdy s canisterapií? – ano, ne*

2. *Je, podle vás, učení se psem zábavnější? – ano, spíše ano, spíše ne, ne, nevím*

3. *V čem, podle vás, může canisterapie dítě rozvíjet: fyzický rozvoj a pohybová koordinace, jemná a hrubá motorika, sebepojetí, city a vůle, poznávací schopnosti, zrakové a sluchové vnímání, sociabilita, společenská pravidla a návyky, jazyk a jazyková komunikace, jiná.*

4. *Co je, podle vás, canisterapie?*

5. *Myslíte si, že má pes na dítě pozitivní vliv? – ano, spíše ano, nevím, spíše ne, ne*

6. *Mohou se, podle vás, pomocí psa vytvářet v dítěti kladné emoce? – ano, nevím, ne*

7. *Canisterapie je pro dítě: psychoterapie, mazlení, radost, zábava, procvičování dovedností, sociální interakce, vzdělávání, nuda, stres.*

Rozhovor s učitelkou mateřské školy

1. Jaký význam přikládáte jako učitelka MŠ canisterapii.

„Velký, mám ve třídě romské děti, které se často psů bojí a chovají se k nim nepatřičně. Myslím, že je skvělé, že se děti mají možnost potkat v útlém věku s "hodným" psem a naučit se při tom vhodné chování k cizím zvířatům a formou hry se něco naučit, anebo zopakovat.“

2. Dělalí děti při asistenci psa úkoly s větším nadšením a nad rámec svých dosavadních možností? Můžu poprosit o nějaký příklad?

„No, zrovna si nemůžu vybavit žádný příklad. Ale určitě bych řekla, že jsou do některých činností velice motivovaní přítomností psa. Když mají třeba vydržet ležet s granulkou na břiše a počkat, až ji pejsek sní. To je baví, myslím, že kdybych jim dala granulku na břicho, bez přítomnosti psa, tak by se na mě vyfláklí.“

„Ale teď mě napadl krásný příklad – přemísťování granulek za pomoci kleštiček. Při běžné činnosti by děti takové drobné předměty kleštičkami přendávat nechtěly, ale s pejskem je to moc baví.“

3. Pozorovala jste nějaké změny v chování dětí před, při nebo po canisterapii?

„No určitě ano. Mám ve třídě chlapce z dětského domova, který nemluví, takže jeho zkušenosti ani připravenost na přítomnost psa jsem neznala. Když pes přišel prvně, tak kluk zalezl do kouta, tam se klepal a plakal. Ke konci té samé hodiny už si sáhl na psův ocas a zadek, stále se bál hlavy a hlídal si psí tlamu. Po dvou až třech následujících canis hodinách, takže po cca čtvrt roce, si už rád pročeše srst pejska hřebenem i kolem uší, připne mu kolíček na obojek apod.“

Celkově ale u dětí pozoruji hlavně celkové zklidnění skupiny a projevení větší míry něžnosti. Myslím, že jak je pro ně pejsek výjimečný, mají pocit, že na něj musejí být velmi opatrní, aby znovu přišel. A občas je při procházce musím krotit, když se chtějí pomazlit s cizím psem na ulici. Ale to bývá patrné spíš u mladších dětí.“

Rozhovor s canisterapeutem č. 3

1. Jak dlouho se už canisterapii věnujete a s jakými dětmi jako dobrovolník nejčastěji pracujete?

„Od roku 2008 jsem dobrovolník bez psa a co jsem si udělala zkoušky s Cipem, to je myslím v roce 2016, tak se canisterapii věnuji aktivně, že s Cipem jezdíme na letní tábory a od roku 2018 navštěvujeme zařízení.“

„Nejčastěji jsem pracovala s dětmi s mentálním postižením a s kombinovaným postižením a dva roky s těžkým mentálním postižením a půl roku s dětma se středně těžkým mentálním postižením.“

2. Jaká speciální zařízení navštěvujete a v čem spatřujete vy nebo druhá strana přínos?

„Já chodím do MŠ, ZŽ, PrŠ, do centra pro děti s tělesným a kombinovaným postižením. Začala jsem pracovat s dětmi s těžkým mentálním postižením, což byla pro mě i výzva, protože jsem nikdy s takovou klientelou nepracovala. My jsme chodili jednou za 14 dní, a s paní učitelkou jsme byly domluveny, že tam úroveň mentálních dětí nebyla taková, že by se mohly trénovat třeba barvy apod. a soustředili jsme se spíš na to, aby se dětem zlepšilo bio, psychosociální a spirituálních ladění. Canis jsme měli zaměřenou na relaxaci a na zpříjemnění dne, aby to bylo pro ně. Aktivity byly tomu přizpůsobené.“

„Cíl byl motivace k pohybu. Vytvořili jsme takový rituál, kdy si na začátku každé canis mělo dítě možnost vzít si Cipa na vodítko a projít si s ním areál, nebo tu chodbu. Děti se naladily, že je tam pes. Pes s i postupně zvykal, že když toto absolvuje, tak potom musí pracovat. Pro někoho to byla motivace, že chodil v chodítku a vodítko jsme zahákli za chodítko. Někdo chodil samostatně, ty děti, které byly šikovnější. Snažila jsem se, aby si děti zkusily psa korigovat – dávaly mu různé povely: „Cipe, pojď, jdeme.“ Když se toto odehrálo, tak se šlo do třídy. Tam jsme individuálně pracovali s každým dítětem. Snažila jsem se, aby se každé dítě zklidnilo, pohladilo si psa pro uvolnění rukou. A u dětí s tímto těžkým mentálním postižením je strašně důležité navázat oční kontakt. Koordinace oko

ruka pro ně bylo strašně těžké. Byly to fáze, kdy se pracovalo tímto způsobem. Děti se po intervalech střídaly, jak to vycházelo, nevím, myslím po pěti minutách. Na konci se děti s Cipem loučily, dávaly pamlsky, tím se hodina uzavřela a my jsme odcházeli pryč.“

„U jednoho kloučka mi trvalo asi pět měsíců, než vzal psa na milost a než s ním začal nějakým způsobem komunikovat a bral ho, že je v té třídě nějak přítomný. Práce byla dlouhodobá a byl těžko změřitelný úspěch, jestli na to to dítě dobře reaguje nebo ne. To je právě pro dobrovolníka jeden z demotivujících prostředků. Ale když komunikuješ správně s personálem a zeptáš se, jestli je toto správně, jestli se mu to líbí, nelíbí, protože ti učitelé nejspíš ví, tak na základě toho jsem věděla, že se děti na psa těší a že během dne byly dobře naladěné a canisterapie jim prospívá. To byla taková zpětná vazba pro mě spíš od nich. U dětí to bylo spíš až po tom roce, kdy se mi dostalo nějaké první zpětné vazby. V tom to bylo náročnější.“

„A jestli vidí druhá strana přínos? No nevím, jestli vedení, ale učitelé určitě. Jednak zpestření dne, dále je to motivace k tomu, aby se dělalo něco jiného, aby byl žák aktivní a bylo ve třídě lepší klima. To, že pes zlepšil náladu, bylo strašně znát, jak učitelům, tak i dětem. Není to jen o dětech, ale pes se kontaktuje i s učiteli, asistenty, a to klima ve třídě je prostě příjemné. Dobře se pracovalo.“

3. Řekněte mi, prosím, nějaké vaše nejoblíbenější činnosti, které při canisterapii používáte.

„No to je odvislé od toho, s jakými dětmi a s jakou skupinou, jsem pracovala. U dětí s těžkým mentálním postižením šlo spíše o vytvoření nějakého stereotypu, na který si zvyknou. A práce nebyla o tom být hodně kreativní, ale přistoupit na to, co ty děti potřebují. Maximálně mít psa jako motivaci nebo jako prostředek pro rozvoj smyslového vnímání. Tam nebyl prostor pro vymýšlení nějakých zábavných činností, protože jakmile byla nějaká změna, tak děti na to velmi špatně reagovaly. Šlo spíše o to, vytvořit rituál.“

„A co jsem pracovala s dětmi se středně těžkým mentálním postižením, tak vlastně všechny aktivity, co jsem připravila, byly oblíbené. Dělala jsem PL na finanční gramotnost, kde děti měly dané peníze a musely je umět spočítat. Pak tam měly dvě věci, které mohou pejskovi koupit. Byla to hra – „*Jdeme psovi koupit něco, co potřebuje*“. Jeden koupil vodítko, jeden koupil pelech, jeden koupil granule. Pak procvičování Y, I,

přiřazování obrázků rozstřižených napůl. Třeba přiřazování zvířat dospělý samec nebo samice a k němu přiřadit štěně, aby děti poznaly, že jsou různé rasy. A musím říct, že tahle skupina byla hodně nadšená. Pro ně byly veškeré činnosti supr, neměla jsem špatnou reakci.“

4. A jaké jsou nejoblíbenější hry a činnosti u dětí?

„Činnost, kterou vždy zaujmu, jsou házecí kostky. Mám udělané dvě velké kostky. Na jedné mám části těla psa a na té druhé mám povely. Dítě si vybere, kterou kostkou chce házet, a když si hodí, tak co mu padne, tak buď musí na tom psovi ukázat anebo dát psovi povel, co mu padnul. A to je hra oblíbená u všech.“

5. Canisterapii se věnujete už hodně let, řekněte mi, proč volit pro terapii právě canisterapii a jestli je vhodná pro všechny děti.

„Není vhodná pro všechny. Samozřejmě musí člověk zohlednit nějaké zdravotní možnosti dítěte, jestli spíše stojím o canis já, nebo ty děti.“

„Proč volit právě canisterapii? No, protože pokud při canis umíš se svým psem vhodně pracovat, tak je to pro to dítě silná motivace a něco nového, co ono třeba nezná a díky čemuž se dokáže posunout někam nebo už jenom probudit se k nějaké aktivitě. Ale jako za každou cenu se určitě canis nedá dělat a určitě pro všechny děti taky není. Je potřeba se dohodnout s personálem a hlavně je důležité si ujasnit očekávání. Co kdo od toho čeká. Někdo si třeba myslí, že tam přijdeš se psem a on si tam lehne a je jako hodnej a dítě se s ním muchlá. No a když tam pak přijdu já s Cipem, který tam běhá a je aktivnější, tak to vnímá, jako že ten pes je nevychovanej, anebo třeba když s nima chodíš po chodbě, že to není canisterapie, protože oni jdou jenom se psem. Co je na tom canis? Ale každá věc má prostě své dvě strany. Je tedy strašně důležité si vytýčit, co kdo od toho čeká, a shodnout se na tom, co je reálné a co ne.“

6. Můžete mi, prosím, uvést nějakou činnost, která je podle vás vhodná pro děti s těmito specifickými poruchami?

„No, já, když s tím klientem, dítětem s tím daným postižením nepracuji, tak já to nedokážu říct. Můžu ti říct, že porucha autistického spektra je porucha, kde máš nějaké strukturované úkoly, které vychází z toho, jak se s tím dítětem pracuje, a na základě toho si vytvořím nějaký materiál. Nebo děti se syndromem hyperaktivity potřebují střídat

činnosti, aby ta činnost byla krátká a dokončily ji. Aby tam zažily nějaký úspěch, ale musí tam být ta struktura hodně pestrá. Ale to je všechno pouze v rámci obecné znalosti, ale co konkrétně by koho zajímalo, to bohužel nevím, to nedokážu říct. Protože jsem s nimi ani nepracovala. A hlavně si myslím, že jakoby není univerzální návod, jak s daným dítětem pracovat. Vše je velice individuální. To, co sedí pěti dětem, tak to ostatním dvaceti třeba nemusí vyhovovat.“

Mentální postižení

„Obrázky, na kterých bylo popsáno, co to je. Př. obrázek granulí a pod obrázkem bylo napsáno GRANULE, vedle byla cedulka s přeházenými písmeny. Děti měly správně přiřadit, ke kterému obrázku cedulka s přeházenými písmeny patří. Př. LEGRANU. Děti buď samy pochopily, že jsou písmena přeházená, nebo v případě, že ne, tak které slovo obsahuje ta písmena. A to je dovedlo k tomu, že to jsou granule.“

7. Máte také klienty, kterým pes pomáhá po stránce emocionální?

„Já jsem třeba pracovala s kloučkem z rehabilitační třídy a ten byl hodně i hyperaktivní. Po půl roce docházení se mi stalo, že během canisterapie se krásně zklidnil, navázal oční kontakt a na Cipovi usnul. Sice jenom na chvíli, ale došlo ke krásné relaxaci, ke zklidnění. Bylo tam znát, když měly děti nějaké vnitřní pnutí nebo byly nervózní. Většinou po canis to jakoby přecházelo. Děti se vyklidnily, nebyly až tolik agresivní a neměly takové ty průvodní projevy, mimovolní pohyby. Díky tomu se ty jejich emoce zklidnily a stabilizovaly. Tak to bylo super.“